

1968, 7. květen, Moskva. - Sovětský záznam o rozhovorech vedoucích představitelů KSČ a KSSS v Moskvě 4. května 1968, věnovaných výměně názorů na politickou situaci v Československu.

Přísně tajné

ZÁPIS JEDNÁNÍ s delegací
ČSSR 4. května 1968

Za československou stranu se jednání zúčastnili: ss. A. Dubček, O. Černík, J. Smrkovský, V. Bilak.

Za sovětskou stranu: ss. L. I. Brežněv, A. N. Kosygin, N. V. Podgornyj, K. F. Katušev, K. V. Rusakov.

L. I. Brežněv vítá československé hosty. K tomuto setkání, konstatuje, dochází ve vážné chvíli, kdy se v Československu vytvořila velmi vážná situace. KSSS je znepokojena událostmi probíhajícími v ČSSR. My jako vaši přátelé a spojenci, spojení s vámi závazky smlouvy o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci, jsme zneklidněni tím, co se děje. Prosíme vás, soudruzi, povězte nám, můžete-li, svůj názor, svoje hodnocení probíhajících událostí. Prosíme, abyste řekli, zda vám ve vzniklé situaci můžeme nějak pomoci.

A. Dubček: Souhlasíme s takovým návrhem. Nemáte-li nic proti tomu, podám informaci; pak by mohli ostatní soudruzi něco doplnit. Řekneme vám vše otevřeně. Řekneme vám otevřeně v našem upřímném a přátelském rozhovoru tak, jak tomu vždy bylo i v minulosti.

L. I. Brežněv: Vítáme takový plán a jsme připraveni vás pozorně vyslechnout. Ještě jednou bych rád zdůraznil význam této chvíle a tohoto našeho setkání.

A. Dubček: Vítá jménem předsednictva ÚV KSČ sám fakt tohoto setkání, děkuje za pozvání československých představitelů. Taková setkání, říká, probíhají v duchu internacionalismu. Pomáhají nám všem v práci. Nesetkáváme se s vámi poprvé, poměry v KSČ a v naší zemi jsou vám v mnohém známy.

Nejprve se budu zabývat otázkami, týkajícími se vnitrostranického života a situací v zemi. Na situaci působí usnesení dubnového pléna ÚV KSČ. Změny, k nimž došlo ve složení předsednictva ÚV i ve vládě rozhodnutím tohoto pléna, byly nutné. Tyto změny lze vysvětlit mnohými nedostatky a chybami v práci předsednictva ÚV, vlády a Národního shromáždění. Tyto chyby způsobily ztrátu autority řídicích orgánů strany a země. Proto byly personální změny ve složení těchto orgánů nezbytné pro posílení jejich autority. Musím říci, že právě skončené zasedání Národního shromáždění projevilo nové vládě stoprocentní důvěru, i když tam byla i kritická vystoupení. Je třeba vzít v úvahu, že to vše u nás probíhá ve velmi složité situaci. Dubnové plénum a krajské stranické konference znovu potvrdily, že předsednictvo ÚV KSČ se těší důvěře i podpoře komunistů. V průběhu těchto konferencí předsednictvo ÚV v celém svém složení - počínaje prvním tajemníkem, bylo ve skutečnosti znovu zvoleno. Mnohé krajské konference přijaly zvláštní rezoluce o důvěře v ústřední výbor. Spolu s tím byla na krajských konferencích vyslovena kritika na adresu předsednictva ÚV KSČ v souvislosti s tím, že usnesení lednového pléna ÚV se neplní dostatečně důsledně. Svědčí to o tom, že jisté části ÚV KSČ byla projevena nedůvěra.

Významný úkol v další práci ÚV vidíme v tom, aby se ještě více upevnila řídicí role strany ve společenském životě země počínaje odzdo - od základních organizací - nahoru.

O této důležité otázce jsem jasně a nedvojsmyslně mluvil v poslední době v celé řadě svých vystoupení. O vedoucí úloze strany nelze diskutovat. Snažíme se všemožně o její posílení, hledáme cesty, jak to učinit, chápeme odpovědnost komunistů v nestraničských orgánech.

Z příkazu předsednictva ÚV jsem vystoupil také v dělnickém centru Kladno s projevem o vedoucí úloze dělnické třídy. Zdůraznil jsem, že není možné připustit oslabení vedoucí úlohy dělnické třídy v naší zemi.

Významnou otázkou pro nás zůstávají vztahy mezi stranou a inteligencí. Během posledních let, zvláště po XIII. sjezdu KSČ, podali komunisté důležité návrhy, jak zlepšit práci mezi inteligencí, jak ji zbavit minulých chyb sektářského charakteru. Náš úkol spočívá v tom, abychom získali inteligenci pro stranu, pro ústřední výbor. Při formulování a řešení otázek týkajících se inteligence má předsednictvo podporu celé strany. Dokládají to nedávno uskutečněné okresní a krajské stranické konference.

V našem společenském vývoji se nyní objevily závažné negativní tendence. Je nutno je vidět. I náš UV jim musí věnovat víc pozornosti. Konkrétně se jedná o toto:

Ožila činnost církevní hierarchie. Vedoucí církevní činitelé se už pokoušeli sondovat náš postoj k otázce vztahu mezi církví a státem, ožukávali, jestli nedošlo k nějakým změnám. Uložili jsme ministři kultury a informací a ještě několika soudruhům, aby přijali představitele vedení církví a vysvětlili jim náš postoj. To se také stalo. Představitelům církví bylo přímo řečeno, že v zásadních otázkách naše politika vůči církvím zůstává stejná. Bylo také zdůrazněno, že loajalita církve předznamená další kroky vlády v této otázce.

A. N. Kosygin: Vatikán se teď velmi aktivně staví k událostem v Československu.

A. Dubček: Nebudeme odlučovat církev od státu.

N. V. Podgornij: Církev by jistě chtěla vrátit zabranou půdu.

A. Dubček: Ne, půdu nechťejí, nechťejí mít spory s rolnictvem.

V. Bilak: Měli hodně budov, které patřily církvi, ve městech.

A. Dubček: Zachováváme si vůči církvi svůj zásadní postoj, současně ale patrně upravíme některé dílčí otázky, například s vydáváním knih pro církev aj. To, že takové drobné problémy nejsou vyřešeny, jen situaci zbytečně zostřuje. V něčem budeme muset vyjít církvi vstříc.

Máme ještě jeden problém - to je požadavek legalizace řeckokatolické církve (jedná se hlavně o východní Slovensko). V letech 1945-1946 a později v 50. letech ji pořádně zmáčkli, nedostala pro své působení a vůbec pro legální existenci žádný prostor. Teď zesílil požadavek tuto církev legalizovat. Předchozí stav se očividně nedá udržet. Stejně nelegálně fungují. Proto asi bude nutno jim činnost povolit. Řeckokatolická církev na východním Slovensku fakticky existovala, ale byla oficiálně „překřtěna“ na pravoslavnou. Žádné protisocialistické tendence se u jejích duchovních neprojevují. Žádají jen, aby směli působit podle svých obřadů.

Dále s. Dubček hovoří o činnosti nekomunistických stran v Československu. Situace je v tomto směru v Čechách jiná než na Slovensku. Na Slovensku mají tyto strany menší vliv a jsou méně aktivní. V Čechách se mnohem výrazněji projevují dřívější tradice. Tyto strany (socialistická a lidová) jsou tam aktivnější, mají silnější vliv. Pokoušejí se využívat ve své činnosti nacionalistické nálady a ideologický odkaz Benešova československého období. Celkově má činnost těchto stran pozitivní charakter, podporují Národní frontu, jejich působení zvyšuje autoritu této organizace.

Je však třeba mít přítom na paměti, že se na tyto strany pokoušejí působit emigrantské kruhy. Usilují o navázání kontaktů, o rozdmýchávání antisocialistických nálad.

N. V. Podgornij: A mimo centra mají tyto strany podporu?

A. Dubček: Hlavně na vesnici.

V. BiPak: Mají dokonce své stranické školy. Lidová strana má celkem 25 tisíc členů, socialistická 15 tisíc. Slovenské strany - Strana slobody a Strana obrody - mají členů málo a nepředstavují významnou politickou sílu. Na Slovensku jsme je dřív uměle podporovali jako členy Národní fronty.

A. N. Kosygin: Udržují tyto strany navzájem kontakty?

A. Dubček: Málo. Nejsou pro to podmínky. Teď jsme požádali tajemníky Národní fronty o kompletní údaje o těchto stranách. Chceme uspořádat setkání s jejich vedeními, vyslovit své obavy a vyzvat je ke spolupráci. Chceme, aby se distancovala od reakčních buržoazních živlů vystupujících proti politické moci dělnické třídy. Bude to otevřený rozhovor, povíme jim o existujícím nebezpečí, vynasnažíme se přesvědčit je, ale jestli to nezapůsobí, nezaváháme vystoupit s jednoznačným politickým hodnocením akcí těchto stran. Nikomu nedovolíme vytvářet v zemi

reálnou protiváhu komunistické strany, nedopustíme návrat do období ani před rokem 1945, ani před rokem 1948.

N. V. Podgornij: A početně se ty strany rozrostly?

A. Dubček: Ano. Soudruh Černík možná zná čísla.

N. V. Podgornij: Poprask kolem Masarykova jména ap. - to všechno hraje roli.

A. Dubček: To a vůbec tradice benešovské ideologie, které jsou silné zejména v českých krajích. O tom všem s nimi chceme hovořit.

A. N. Kosygin: A vedení těchto stran se v poslední době vyměnilo?

A. Dubček: Ano, ale někdo zůstal. Pociťuje se tam silný tlak zdola.

A. N. Kosygin: Aspirace mají značné. Zřejmě si dělají zásluku na aktivní účast v řízení státních záležitostí.

L. I. Brežněv: Snaží se vystupovat vůči komunistické straně v roli opozice.

A. Dubček: Nemůžeme přijmout formální rozhodnutí o omezení jejich činnosti. Chceme se sejit s jejich vedením a pohovořit si. Tendence, o nichž jste se zmínili, skutečně jsou, a dost silné. V nové vládě obdrželi stejný počet křesel jako v minulé, i když požadovali větší počet. Abychom vliv těchto stran omezili, musíme víc pracovat s bezpartijními - přes odbory a jinými cestami.

V současné době se v republice opravdu diskutuje o vytvoření opozice, která by vystupovala jako protiváha KSČ. Skupina, která tuto myšlenku hlásá, se seskupila kolem Literárních listů. Veřejně jsme se proti takové tendenci postavili, ale trvá dál. Hlasatelé této myšlenky vystupují pod heslem „vytvořit kritickou protiváhu“. Proti takovým myšlenkám se rozhodně stavíme.⁹

A. N. Kosygin: V tisku ale jako by žádná oficiální vyjádření KSČ k této otázce nebyla.

A. Dubček ještě jednou ubezpečuje, že vedení KSČ k této otázce vyslovilo svůj odmítavý postoj.

Poslední dobou lze pozorovat zvýšený zájem některých zahraničních kruhů k událostem probíhajícím v republice; jsou patrné pokusy navázat v Československu s leckým kontakty, mimo jiné prostřednictvím československých emigrantů. Hrají tu svou roli i rozvědky různých západních zemí. Máme k dispozici dokumenty k této věci. Musí se bedlivě sledovat protiso-cialistická činnost těchto kontiarevolučních živlů. My v předsednictvu ÚV jsme si nedávno vyžádali příslušná opatření od ministra vnitra, který musí všechny tyto jevy pozorně sledovat.¹⁰

A. N. Kosygin: Emigranti přijíždějí do Československa volně?

A. Dubček: Ne, sledujeme...

L. I. Brežněv: Těžko se kontroluje, když denně přijíždí 40 tisíc turistů.

A. Dubček: Z vedení emigrantských organizací nejezdí do Československa nikdo. Celkově to je ale velmi vážná otázka, která by mohla negativně ovlivnit vnitropolitické procesy, které u nás probíhají. Musíme s tímto závažným faktorem počítat a přijímat nezbytná opatření. V současné době jsme stanovili tato opatření:

- dali jsme pokyn ministrovi vnitra, aby kádrově upevnil aparát ministerstva. Znepokojuje nás rozkolísanost orgánů MV, která se projevila v důsledku kritiky těchto orgánů za dřívější chyby;
- v současné době pociťují pracovníci MV nejistotu ohledně své budoucnosti. Zamýšlíme MV posílit, pošleme tam pět významných komunistů do funkcí náměstků ministra;
- chceme tam také v nejbližších dnech uspořádat aktiv, na kterém bude jednoznačně řečeno, že MV není agitační středisko, nýbrž státní mocenský orgán. Musíme být bdělí vůči všem antisocialistickým projevům. Je nutno podporovat lidi, kteří v této oblasti pracují. Orgány MV upevnit, dát jim jistotu. Na jejich podporu vystoupil s. Smrkovský 1. máje v Brně s příslušným prohlášením, já jsem vystoupil v Praze a v dalších místech. Obrátili jsme se k národu s výzvou, aby podpořil naši armádu a bezpečnostní orgány, aby nedovolil antisocialistickým elementům zneužít složitou situaci v republice. V Brně uvítalo tuto výzvu s. Smrkovského 100 tisíc lidí.

Musíme upevnit pozici MV a armádu - kádrově i morálně. V armádě je situace příznivější. Ministr obrany Dzúr, náčelník Hlavní politické správy a náčelník generálního štábu jsou vzdělaní, energičtí lidé, kteří absolvovali vojenskou akademii v Sovětském svazu. Teď přišli s konkrétními návrhy na upevnění situace v ozbrojených silách. My jsme návrhy schválili a půjde to. Nynější velení armády má situaci pod kontrolou. V poslední době jsme pozastavili cvičení, která se v armádě začala provádět. Nejdříve chceme udělat pořádek kádrově. Dali jsme velení armády pokyn, aby zpracovalo představu, jak a kdy nejlépe provádět společná cvičení po linii Spojeného velení Varšavské smlouvy. Tuto otázku zřejmě brzy vyřeší a budou schopni zúčastnit se takovýchto cvičení po domluvě se s. Jakubovským. Pak dojednáme, aby byla cvičení prováděna v oblasti přiléhající k hranici se západním Německem. Čím rychleji ke cvičení dojde, tím lépe. Velení naší armády důvěřujeme.

V předsednictvu ÚV KSČ proběhne v rámci přípravy na květnové plénum v příštích 15 dnech porada všech nově zvolených tajemníků okresních výborů a po ní porada tajemníků základních stranických organizací průmyslových podniků. Všechny tyto akce jsou naplánovány na příštích 10 až 15 dnů.

Po linii státních orgánů (Národního shromáždění a vlády) plánujeme vydat některé zákony obsahující normy k zakládání a činnosti různých společenských organizací. Připravit tuto otázku bylo uloženo s. Smrkovskému.

S. Černík má za úkol přijmout opatření k zajištění kontroly činnosti rozhlasu a televize jakožto státních organizací. Vláda musí zvýraznit svou odpovědnost za řízení těchto strategických pák. Tato otázka bude prozkoumána a budou přijata příslušná opatření.

V současné době komplikuje televize a rozhlas některými svými pořady vztahy s ostatními zeměmi, například s Polskem nebo se Sovětským svazem. Dochází k pokusům nepřímo nebo přímo zasévat pochybnosti o Sovětském svazu. Ani my nejsme spokojeni s prací rozhlasu a televize, zavdává důvod k nespokojenosti i Sovětskému svazu. Musí se udělat pořádek.

Je to velmi vážná otázka státní politiky.

Trvá aktuálnost úkolu ukončit práci na obnově socialistické zákonnosti. I v této oblasti docházelo k některým excesům, například známé interview s. Bacílka, který byl tenkrát ministrem vnitra. Jeho vystoupení je pokusem svalit svoji odpovědnost na sovětské soudruhy.

N.V Podgornyj: Už ale mluvil a líni udělal to, co udělal.

A. Dubček: Nevěděli jsme, že hodlá veřejně vystoupit. Kdo to mohl vědět? Naznačíme mu, vysvětlíme mu, že všechny ty věci v 50. letech dělali sami Čechoslováci a oni jsou za ně také odpovědní.

Víme, jaká opatření byla přijata v Sovětském svazu, pokud jde o nenapravitelné narušitele zákonnosti. Postihlo to i ty, kteří se podíleli na porušování zákonnosti v Československu, například Lichačova a další, ale Bacílek ze sebe nemůže sejmout odpovědnost, jak se o to pokouší.

Zkrátka, po dubnovém plénu vzrostla důvěra lidu ke komunistické straně. To je to hlavní, v tom spatřujeme svou reálnou sílu. Změny, které byly učiněny, byly naprosto nevyhnutelné. Nic menšího by nebylo stačilo. Teď je nezbytné, aby s. Novotný odešel z ÚV. Na krajských stranických konferencích se ozývaly stížnosti na to, že závěry lednového pléna se plní nedůsledně. Urychlujeme teď přípravy stranického sjezdu. Jeho termín ještě není stanoven. Bude určen na květnovém plénu ÚV. Podle stanov by se měl sjezd konat v roce 1970, ale bude se muset uspořádat dřív.

A. N. Kosygin: Bude to mimořádný sjezd?

A. Dubček: Mimořádný, předčasný, ale hlavně ne v termínu konání sjezdu. Důležitý bude obsah jeho jednání, jaké otázky se na něm budou projednávat. Bude potřeba mimo jiné projednat některé otázky ústavního uspořádání (otázka federace), stanov strany a jiné otázky další práce strany. Teď nás zaměstnává sestavování plánu přípravy sjezdového jednání. Budeme se snažit dokončit to ke konci roku nebo na jaře 1969. Mnoho otázek se bez svolání sjezdu prostě vyřešit nedá.

N. V. Podgornyj: Některé krajské konference požadovaly svolat sjezd ještě letos. Jak na to reaguje předsednictvo ÚV?

A. Dubček: Ještě nevíme, kdy skončíme přípravu, a proto jsme zatím otázku termínu ne-projednávali, ale jsme pro to, aby se sjezd konal v nejbližším možném termínu. Požadavek svolat sjezd v roce 1968 schválily dvě konference: v Brně a v Praze. Pokud jde o požadavek mimořádného sjezdu, pak každý sjezd, který svoláme před rokem 1970,

bude mimořádný. Je to nutné, protože stojíme před velkými a náročnými otázkami. S tím je ještě spojeno i to, že jsme museli odložit volby do Národního shromáždění, původně plánované na podzim.

N. V. Podgornyj: Ale pro ty, kteří požadují mimořádný sjezd, je přece důležité jedno: aby se změnilo současné složení ÚV.

A. Dubček: Odmítli jsme požadavek svolávat sjezd pouze z těchto důvodů. Teď se ve všech rezolucích krajských stranických konferencí hovoří o řešení určitých problémů, týkajících se zejména situace v průmyslu a v zemědělství, a ne jenom o novém složení ÚV.

N. V. Podgornyj: Promiňte, s. Dubčeku, ale chtěl bych vědět, co se dělá, pokud jde o rozhlas, televizi, tisk. Vždyť to teď působí dojmem, že tam vystupuje kdo chce a o čem chce. Což se všechny tyto sdělovací a propagandistické prostředky včetně Rudého práva úplně vymkly kontrole?

A. Dubček: Proto jsme uložili vládě, aby posílila svou řídicí funkci vůči těmto sdělovacím prostředkům. Já sám se tím zabývám - hovořil jsem s pracovníky Rudého práva. Zvlášť jsem jim zdůrazňoval, že je to orgán ústředního výboru. Přímou jsem se jich zeptal, zda chtějí pracovat nezávisle na ÚV. Rozhovor byl živý a dobrý. Máme připraveny speciální návrhy na zlepšení práce Rudého práva. 14. května je na zasedání předsednictva projednáme. Komunisté, kteří v těchto orgánech pracují, musí zvýšit svou odpovědnost.

N. V. Podgornyj: Je velmi důležité, aby tisk, rozhlas a televize byly kontrolovány ústředním výborem, aby plnily jeho vůli. Jinak zůstane každé rozhodnutí planou řečí.

A. Dubček: Vidíme to a děláme opatření. Vláda se tím zabývá, jak už jsem vám řekl.

N. V. Podgornyj: Je vláda schopna změnit na tomto úseku situaci? To je přece otázka ideologie a otázka kádrů, to je věc, kterou by se měl zabývat ústřední výbor.

A. Dubček: Musí se vydat příslušné zákony, a to je věc vlády, ale v předsednictvu ÚV se tím také zabýváme.

K. F. Katušev: A jak to vypadá s působením KSČ na tiskové orgány ostatních politických stran, na orgány Svazu spisovatelů ap.?

A. Dubček: To není práce na jeden den, ale budeme se tím zabývat.

A. Kosygin: Počítá se s výměnou lidí ve sdělovacích orgánech?

A. Dubček: Ano, počítá. Budeme jednat také s komunisty v tiskových orgánech Svazu spisovatelů aj., a zejména v nakladatelstvích. Na Slovensku je celkově situace lepší. Tam stojí vlivní spisovatelé pevně na pozicích strany a čelí protistranickým projevům. Ve Svazu spisovatelů existuje silná stranická skupina požívající vysokou autoritu, která rozhodně vystupuje proti ideologické diverzi.¹⁹ Chceme jim dát k dispozici noviny. V Praze je ve spisovatelských kruzích víc maloburžoazních živlů a není tam dost pevné stranické jádro. Ve spisovatelském orgánu Literární listy, který v Praze vychází, existují dvě tendence: snaha vytvořit politickou opozici a obyčejná snaha o bezbřehou demokracii. Budeme se opírat o slovenské spisovatele. Zkrátka na tomto úseku budu muset já osobně i ostatní soudruzi hodně pracovat, budeme soustavně hovořit s vlivnými činiteli.

Chceme se také vypořádat s případem Mňačka. Pokud se vrátí, zkritizujeme ho. Nedávno se vůči němu kriticky vyjádřili na konferenci slovenských spisovatelů.

S. Smrkovský se také bude bezprostředně zabývat otázkami týkajícími se spisovatelů.

A. N. Kosygin: Bylo u vás přijato nějaké rozhodnutí o odpovědnosti redaktorů?

A. Dubček: Máme je snad zavřít? Jediná cesta je jednat s nimi tak, jak jsme to dělali v Bratislavě. To je jediné východisko ze situace, aby byli získáni na naši stranu. Budu muset s těmito lidmi osobně jednat, mluvit s nimi. V Praze nemám ještě v těchto kruzích tak silnou

pozici a pozůstatky minulosti jsou tu pevnější než na Slovensku. Celkově vidíme, soudruzi, že situace je složitá a obtížná.

Teď o našem průmyslu a zemědělství. Jak to vypadá s výsledky prvního čtvrtletí. Za první čtvrtletí náš průmysl plán nejen splnil, ale i překročil o 7 nebo 6 procent. Kvalitativní ukazatele jsou také dobré. Dál se zlepšuje vztah mezi růstem produktivity práce a růstem mezd. V zemědělství se plány také plní. Úspěšně proběhly jarní polní práce. Ale jak se říká, nechval dne před večerem.

V ekonomice jsme dlouho stagnovali. Teprve v roce 1964 začalo, jak víte, určité zlepšení.

Musím říci, že o naše ekonomické záležitosti projevují značný zájem různé firmy, vlivné kruhy z NSR a dalších západních zemí. Vyjadřují ochotu poskytnout nám pomoc, úvěry ap. Došlo i k osobním kontaktům, mimo jiné ze strany západních sociálních demokratů. Dokonce se na ÚV dostavil k soudruhu Lenártovi Brandtův zástupce a žádal, aby byl přijat k rozhovoru. My jsme se ale poradili a nepřijali jsme ho.

Tento zájem znamená především, že západní Německo pro sebe hledá nové trhy, sféru kapitálových investic. Chtějí samozřejmě využívat ekonomické páky pro politické cíle, proto také starost o naše hospodářství, jehož stav je jim dobře znám.

A. N. Kosygin, N. V. Podgornyj: To ovšem není pomoc, ale snaha ovlivňovat. Nové trhy je moc nezajímají.

A. Dubček: Vím, vím. Je to pomoc v uvozovkách. V tomto smyslu jsem to slovo použil.

L. I. Brežněv: Leckterá ze socialistických zemí už takovou „pomoc“ pocítila a pak nevěděli, jak se z toho vyzout.

N. V. Podgornyj: Brát je pěkné, horší pak platit.

A. Dubček: Musí se ovšem přihlížet k tomu, že jsme už dřív měli s některými firmami ze západního Německa určité hospodářské vztahy. Je to víceméně normální jev, pokud se děje v určitých mezích. Také už sondažovali konkurenti západního Německa, hlavně Francouzi. K nim máme trochu jiný vztah vzhledem k politice Francie. Celkově jsme ale pro rozšiřování hospodářských vztahů především se Sovětským svazem a také s ostatními socialistickými zeměmi. Je to důležité v hospodářském i ve strategickém ohledu, ale i v dalších. Je to důležité pro perspektivní rozvoj naší ekonomiky.²²

Chci tu ještě jednou zdůraznit, že od spolupráce se Sovětským svazem se KSČ a vláda Československa neodchýlí ani o milimetr. Současně musím říci, že se neobejdeme bez injekce do našeho hospodářství. Nepřátelé počítají s tím, že se nám nepodaří zlepšit hospodářské záležitosti a že nás to zkompromituje.

Prosíme vás, soudruzi, abyste promysleli a pak rozhodli, třeba během návštěvy naší stranické a státní delegace, o otázce poskytnutí dlouhodobého úvěru Československu ve volně směnitelné měně. Představujeme si dobu úvěru 8-10-15 let. Prosíme také, abyste posoudili otázku zvýšení dodávek obilí v letošním roce, asi o 300 tisíc tun oproti dohodnuté výši.

To všechno nám pomůže upevnit pozice, upevnit naši linii, naše přátelství. K Sovětskému svazu máme vztah jako k nejlepšímu, blízkému příteli. Snažíme se rozvíjet s vámi vztahy, nezapomínat na minulost a myslet na budoucnost. Uvědomujeme si svou odpovědnost. Nemáme kam utéci. Musíme svou frontu hájit. Ať se stane cokoli, i v nejsložitější situaci budeme muset hájit pozice strany, i když naše politika občas nese pečeť různých kompromisů. Musí se jednat tak, aby nedošlo k otevřeným střetům. Odpovídáme za situaci v zemi a musíme se s politickými problémy vypořádat sami. Kdyby i došlo k nějakému zvratu, máme dost politických i jiných, podtrhuji, i jiných sil, abychom zvládli cokoli nečekaného sami. Odpovídáme národu i straně a musíme mít dost sil.

L. I. Brežněv: Ano, situace je vážná.

J. Smrkovský: Na plenárních zasedáních ÚV v prosinci a lednu jsme udělali to, co bylo uděláno, protože jsme se obávali o osud strany a země. Uvědomovali jsme si, že vztahy uvnitř

strany a vztahy strany a lidu jsou špatné. Ale nevěděli jsme, že jsou tak špatné, jak se posléze ukázalo. To je můj názor, na němž budu stále trvat. V období po lednovém plénu se situace změnila. Na povrch vystoupilo vše, co bylo dosud skryté.

Nyní náš lid opět pohlíží na politiku strany s nadějí. I dříve u nás byly krajně nepřátelské síly, které byly proti politice strany. Dnes to všechno vyšlo najevo. Existují i některé specifické problémy.

První spočívá v tom, že strana celkem nebyla připravena na události, které se nyní rozvíjejí. Mnozí vedoucí straníční pracovníci včetně tajemníků krajských výborů bránili tomu, aby se po lednovém plénu stranické organizace a členové strany pořádně seznámili s usneseními tohoto pléna. Týká se to především českých krajů, kde vedoucí funkcionáři stranických organizací nesouhlasili s usneseními lednového pléna, neboť podporovali politiku Novotného. Nyní jsou tyto lidé pryč z funkcí. Na krajských konferencích byli ostře kritizováni.

Proto ještě stále existují ve straně určité nejasnosti a pracující ve fabrikách a závodech jsou pozadu, pokud jde o informovanost o událostech. Ale inteligence, mládež již žijí po čtyři měsíce aktuálními problémy dneška.

Nastolíme pořádek a netřeba pochybovat, že se nám to podaří. Samozřejmě existují i ex-trémistické snahy různých skupin, linie některých novin a časopisů překračuje rámec politiky lednového pléna. Projevuje se to i v některých rozhlasových pořadech, projevilo se to i během prvomájové manifestace v Praze, kdy jakási skupina lidí šla s americkou vlajkou. Ale to jsou extrémisté. Není nutné je přeceňovat. Za několik dnů anebo možná měsíců budou tyto krajnosti odstraněny a my ovládneme situaci. Jsem o tom přesvědčen.

Základem toho všeho jsou pro nás takové principy, jako je socialistický systém, naše spojenectví se Sovětským svazem, tedy základní principy, jež naše strana proklamovala dříve a proklamuje i nyní. Je tady ještě jeden specifický moment. V souvislosti s otázkami rehabilitace a revizí politických procesů z minulých let se u nás často hovoří o Sovětském svazu. S tím bylo spojeno mnoho zlého.

A. Dubček: V 50. letech bylo u nás mnoho procesů, jen vedoucích pracovníků strany bylo popraveno třináct.

J. Smrkovský: 40 000 lidí bylo nespravedlivě a nezákonně odsouzeno a vystaveno represím. Popraveno bylo nejen třináct vedoucích činitelů strany, ale desítky dalších, o nichž se nehovoří. V r. 1956 i v r. 1963 plenární zasedání ÚV KSČ tyto jevy odsoudilo a ústy Novotného prohlásilo, že v této záležitosti bude učiněn náležitý pořádek. - Tak to bylo usneseno v r. 1963. Ale již po několika měsících obdržely justiční orgány pokyn tuto záležitost „zmrázit“. V r. 1966 na XIII. sjezdu s. Novotný oficiálně prohlásil, že rehabilitace jsou zcela skončeny, že tato záležitost byla uzavřena. To byla lež. Oklamali stranu i lid. V té době ještě byli vězněni odsouzení z 50. let. Teď byli propuštěni. Tyto jevy otfásky svědomím národa, svědomím komunistů. Není jediné stranické schůze, na níž by se o tom nehovořilo s rozhořčením. Komunisté požadují, abychom řekli, kdo to všechno organizoval. Chtějí od toho oddělit stranu jako takovou. My se s tímto úkolem vypořádáme. Provádíme rehabilitaci a přijímáme v této otázce zvláštní usnesení v Národním shromáždění. Strana jako celek za to všechno nenese odpovědnost.

Je zvlášť bolestné, že všechny tyto záležitosti se dotýkají našich vztahů k Sovětskému svazu. Já jsem v té době byl rovněž uvězněn a dobře to znám. Věděli jsme o tom dávno, ale mlčeli jsme. Avšak nyní to všechno vyšlo na povrch a první o tom promluvil Novotný. A teď v posledních dnech Bacílek a bývalý generální prokurátor Urválek.⁴ Teď se to dostalo do obecného povědomí. Ale já v tom nevidím velkou tragédii. Je však třeba pracovat tak, aby národ pochopil, že naše současná činnost v těchto otázkách je správná.

V současné době se znovu projevilo, že lid nám důvěřuje. 1. května jsem na shromáždění v Brně, kterého se účastnilo 100 000 lidí, mluvil s účastníky o tom, o čem jsme dnes mluvili zde - o výstavbě socialismu, o našem spojenectví se SSSR, o vedoucí úloze dělnické třídy,

o postavení KSČ. A ani jeden člověk neprojevoval nesouhlas. Naopak, slyšel jsem projevy jednohlasné podpory. Čeho bychom se měli bát? Lid jde s námi. S extremisty se vypořádáme. Je třeba jednat, uvést v platnost odpovídající zákony, zakotvit nové jevy v naší společnosti do odpovídajících právních norem a rychle zlepšovat ekonomickou situaci v zemi. Tehdy bude mít strana situaci mnohem více v rukách, než tomu bylo do lednového pléna.

L. I. Brežněv: Jste přesvědčen, že se podaří zachovat vedoucí úlohu strany?

J. Smrkovský: Naprosto přesvědčen.

N. V. Podgornyj: A jakým způsobem zamýšlíte ovládnout orgány propagandy? Pouhými řečmi zde nic nesvedeš.

A co jsou to ty „kluby“, o nichž v poslední době tolik slyšíme?

J. Smrkovský: Nastal čas, kdy budeme řešit všechny tyto otázky. Za čtyři měsíce jsme prostě více udělat nemohli.

N. V. Podgornyj: Cožpak se nemůžete vypořádat ani s Rudým právem?

J. Smrkovský: Vypořádáme se.

N. V. Podgornyj: U nás před revolucí, dokonce v letech reakce, kdy strana pracovala ve velmi obtížných podmínkách, měla svůj tiskový orgán, hlas strany. Jak se vám daří obejít se bez svého tiskového orgánu?

J. Smrkovský: S tím se vypořádáme. Ale říkají nám: ještě není vše uděláno, ještě je v UV 50 lidí, kteří chtějí vše vrátit zpátky. Nazývají tyto lidi jménem. A ti, kteří tak mluví, mají pravdu: mnozí soudruzi z nynějšího ÚV nehnou prstem, aby bránili naši politiku.

N. V. Podgornyj: A předsednictvo UV může zavést pořádek?

J. Smrkovský: Podaří se nám zavést pořádek s novináři. Je třeba s nimi pracovat a dělat vše pro to, aby se sami přesvědčili, že není možný návrat k starému.

L. I. Brežněv: Poznal jsem vás teprve tady, s. Smrkovský. Je to pro mě velmi zajímavé. Myslím, že teď, když zde takto hovoříme, je nejlepší říkat si plnou pravdu, jinak bychom nedošli k cíli, kvůli němuž jsme se sešli.

Chtěl bych zdůraznit dva momenty z toho, co jste řekl. Dá se jistě souhlasit s tím, že se musí napravovat dřívější chyby, přitom je ale nutno brát v úvahu, že ve vaší zemi dochází ke zběsilým útokům na stranu tak, aby byla KSČ poražena. K tak nebezpečnému procesu se nelze stavět lehkomyšlně.

Veškerá propaganda, která teď u vás působí a které zřejmě nepřikládáte patřičný význam, dostává antikomunistické, protisovětské zabarvení. Nemusíme tu vypočítávat fakta. Vy je znáte, my je známe, protože všichni slyšíme a všichni vidíme. Došlo to tak daleko, že v souvislosti se sebevraždou Jana Masaryka se na nás požaduje vysvětlení. Nás se to nikterak netýká, ale kdosi se snaží vzbudit dojem, že je tím vinen Sovětský svaz, jeho komunistická strana. Celý měsíc se v tisku, v rozhlase a v televizi smolí výmysly na toto téma. To se už dotýká státních zájmů Sovětského svazu.²⁵ Rozvíjejí propagandistickou ofenzívu proti KSČ a současně se snaží vrhnout stín na Sovětský svaz, dospívají k absurdním tvrzením, že SSSR dostal československé hospodářství do slepé uličky, šíří výmysly o jakési „závislosti“ zahraniční politiky Československa na Sovětském svazu a požadují teď „samostatnost“.

Nemluvím tu o napravování dřívějších chyb, řekněme pokud jde o nezákonné represe. O tom není sporu. My sami jsme se svého času s tímto problémem střetli, my sami jsme hlasovali na XX. sjezdu strany za nápravu chyb, ke kterým v minulosti došlo. Jedna věc je ale napravit chyby a druhá neustále po celé měsíce rozdmýchávat propagandu, směřující k ostouzení KSČ, k tomu, aby se zvrátilo socialistické zřízení. Mezi jedním a druhým se musí vést nějaká hranice.

Některí z těch, kteří jsou dnes nahoře, počítají s tím, že nynější vedení je „prozatímní“. Takové tendence ovšem nutně vyvolávají zneklidnění. Znamená to, že jsou lidé, které neuspokojuje současný stav, ale chtějí zajít ještě dál. Bylo by nepochopitelné toto nebezpečí nevidět, nehovořit o něm v naší debatě.

J. Smrkovský: Nechtěl jsem opakovat to, co tu říkal s. Dubček. Nikterak nepodceňujeme jevy, o nichž tu hovoříte.

L. I. Brežněv: Mluvili jste o důvěře lidu. Ale v Praze nezaznělo v prvomájovém průvodu ani jedno heslo na adresu KSČ. To je „podpora lidu“? A co říci o transparentech s výzvami k zakládání opozičních stran, které nesl v průvodu takzvaný Klub nestraníků? Cožpak předsednictvo ÚV KSČ si takových skutečností nevšímá? Organizátoři shromáždění, na kterém se ozývaly protistranické řeči, dokázali během jednoho dne dostat od úřadů povolení konat shromáždění, zajistili si jeho rozhlasový přenos a schválili na shromáždění svoje „programové prohlášení“. Sociální demokraté, kteří založili pověstný K-231, prohlašují, že v příštích měsících bude mít 80 tisíc členu a stane se opoziční stranou.

N. V. Podgornyj: Vedoucí Klubu nestraníků prohlašují, že za nimi stojí 6 milionu lidí!

L. I. Brežněv: Je velmi důležité zhodnotit směr všech těchto procesů. KSČ prožívá velmi těžké období. Jak víte, měli jsme v ÚV KSSS také dubnové plénum. Projednávaly se na něm otázky mezinárodní situace a boje za jednotu komunistického hnutí. Ve zprávě politbyra ÚV bylo ovšem nutno zhodnotit i to, co se děje v Československu. Vyslovili jsme velmi zdrženlivé hodnocení, neuváděli jsme žádné konkrétní osobnosti, ale museli jsme připomenout, že vaše strana prožívá těžké chvíle. Vyjádřili jsme současně naději, že zdravé síly v KSČ zvítězí.

Analyzujeme-li vše, co se nyní děje, těžko se zbavujeme myšlenky, že jste možná dospěli příliš brzy k závěru, že jsou ve vaší společnosti překonány třídní rozpory. Ve vaší zemi zůstala skoro všechna buržoazie, zůstali ti, kteří předtím tvořili třídu kulactva. V zemi je přibližně půldruhého milionu bývalých členů rozpuštěných buržoazních stran. Půldruhého milionu, to je asi tolik, kolik má členů KSČ. Ale tito lidé mají také děti, které jsou určitě pod jejich vlivem. To všechno je živná půda kontrarevoluce. Jsem přesvědčen, že vy, soudruzi, to také dobře chápete.

Mluvili jste tu o tom, že vzniklé problémy vyřešíte, ale k tomu musíte mít plán praktického postupu, samotná dobrá vůle nestačí. Chtěli bychom jako bratři od vás slyšet, jak se konkrétně chcete s těmito nebezpečnými jevy vyrovnat, s těmito „kluby“, mítinky ap.

Stále častěji jsou teď slyšet řeči o jakémsi „novém modelu socialismu“, který dosud neexistoval. Jako by teď už neměl být ten socialismus, který budovala KSČ, opírající se tolik let o dělnickou třídu. Nenabízejí se vám západní úvěry na tyto cíle?

Sotva bylo zvoleno nové předsednictvo ÚV a za týden nato už se začal ozývat povyk, že jeden člen předsednictva je konzervativec, další zrádce, a prezidenta Svobodu dokonce titulují jako „nepřítele lidu“! Těmto křiklounům nevyhovuje ani s. Smrkovský, který byl právě zvolen předsedou Národního shromáždění, a s. Dubček jim také nevyhovuje. Toto divoké běsnění někdo metodicky organizuje.

Za těchto podmínek, soudruzi, je zvlášť důležitá jednota v samotném předsednictvu ÚV. Jednota je základem úspěchu. K našemu zármutku pozorujeme čas od času příznaky toho, že taková jednota chybí. Tak např. s. Dubček měl na krajské konferenci v Brně správný projev, ale vzápětí po něm vystoupil tajemník ÚV s. Císař a říká něco úplně jiného. Je to jistě dílčí případ, ale o čemsi to svědčí. Chyby, které se staly v minulosti, je třeba napravovat. O tom není spor. Jestli bylo někomu neprávem ublíženo, musí se to napravit. V tom problém není. Mimochodem, chtěl bych poznamenat toto: Ať si nikdo nemyslí, že tu vystupujeme v úloze nějakých ochránců s. Novotného. Oficiálně vám tu jménem našeho politbyra prohlašuji, že tomu tak není.

V souvislosti s mou návštěvou Prahy v prosinci loňského roku došlo k pokusům kalit vodu. Návštěva se konala na pozvání, které jsem dostal jménem předsednictva ÚV KSČ, přičemž šlo o krátký odpočinek, lov a soudružskou výměnu názorů na společná témata. Když jsem ale přibyl do Prahy, ocitl jsem se neočekávaně přímo ve víru akcelerujících se tehdy událostí. Když jsem se dozvěděl, že se jedná o chystané rozdělení funkcí prvního tajemníka ÚV a prezidenta republiky, okamžitě jsem řekl, že v tom nevidím žádný problém. Rozdělení vedoucích funkcí po linii strany a státu jsme jak známo provedli i my, i Maďaři a Poláci. Nikde to nepůsobilo žádné zvláštní problémy. Ale už tehdy mi padlo do očí nebezpečí, které hrozilo v důsledku nejednoty v řídicích orgánech strany. Měl jsem tehdy rozhovory s řadou členů předsednictva

i tajemníků ÚV KSČ, také jsem několik hodin poseděl se s. Dubčekem. Jistě se pamatujete, s. Dubčeku, jak to bylo?

A. Dubček: Prohlásil jsem o tom na plénu ÚV, že nedošlo k žádnému vměšování, a s. Smr-kovský o tom promluvil na shromáždění, kterého se zúčastnilo 18 tisíc lidí.

L. I. Brežněv: V takové složité situaci jako teď nejsou tolik nebezpeční duchovní, jako všechny ty různé „kluby“ se svými politickými ambicemi. Vláda musí činnosti těchto klubů vymezit nějaký rámec.

Vy znáte, soudruzi, zásadní postoj KSSS, který vychází z plného respektování nezávislosti všech bratrských stran a zemí. Jenomže ne každá otázka je čistě vnitřní záležitostí. Když například přes československé hranice přejde každodenně ze západního Německa 40 tisíc lidí bez jakékoliv kontroly a my s vámi máme smlouvu o přátelství a vzájemné pomoci, závazek jeden druhého ochránit, to už není vnitřní otázka. Když dochází k oslabování vaší armády, to už také není jenom vnitřní věc. Vždyť s vaší silou počítáme, stejně jako vy spoléháte na sílu Sovětského svazu. Nikdo nemůže dát záruky, že zítra nevzplane nová válka. To není vnitřní záležitost, to je naše společná záležitost jako komunistů leninistů. Můžeme samozřejmě mluvit o chybách, k nimž došlo, a napravovat je, ale nesmíme přitom zapomínat na naše hlavní cíle. A vy v Československu už máte takové „činitele“, kteří do celého světa prohlašují, že prý mar-xismus-leninismus je „zastaralé dogma“, že „Marx a Lenin ničemu v zemědělství nerozuměli“ atd. atd.³¹ Ale vaše noviny přece čtou i sovětská lidé, váš rozhlas se poslouchá i u nás. Takže podobná propaganda se dotýká i nás.

Pokud jde o rehabilitaci nespravedlivě stíhaných, to chápeme. My sami jsme takové věci prožili. Ale dělat z toho hlavní problém znamená vkládat do ruky zbraň nepříteli KSČ. Nezákonosti přece nedělala celá strana, a oni se teď pokoušejí prezentovat to právě takovým způsobem.

Situace, opakují, je velmi vážná. Uvítali jsme nové složení vašich řídicích orgánů, domnívali jsme se, že po napravení chyb půjdete dál cestou výstavby socialismu. Ale to, co se děje teď, o tom je třeba velmi vážně podebatovat.

Tak například 1. máje byla u vás na nějakém mítinku přijata rezoluce o Polsku. Jak vidíte, nesouhlasí s postupem polských úřadů, polského vedení. Ale to už je podněcování antisocialistických živelů v Polsku. To už není „vnitřní záležitost“. Provádět nebo neprovádět ekonomické reformy a v jaké formě je provádět, to je jistě vaše věc. Jsou ale otázky, o nichž komunisté jiných zemí nemohou mlčet. Teď probíhá rozhořčený politický boj. Komunisté musí být za těchto podmínek zvláště semknuti, nic je nesmí rozdělovat.

Když začala ta historie s obviněními na adresu SSSR kvůli sebevraždě Jana Masaryka, speciálně jsme prověřili, jak to bylo, prohrabali jsme archivy a přesvědčili se, že všechno je to nepodložená pomluva.

A. Dubček: Vyšla oficiální zpráva ČTK - prohlášení bývalého Masarykova osobního tajemníka, který dosvědčil, že Masaryk se několik dní vědomě připravoval na sebevraždu.

L. I. Brežněv: Ale nejdřív vrhli špatné světlo na nás. Takový povyk se Sovětského svazu dotýká a nikdo se mu nepostavil na odpor. To nás nutí, abychom se ozvali sami, vzhledem k tomu, že nás osočuje tisk, rozhlas i televize.

Když vyslovujeme své znepokojení, nic si nevymýšlíme, nehledáme uměle nějaké okolnosti, fakta hovoří sama za sebe. V prvomájovém průvodu si u vás svobodně mávají americkou vlajkou. Co to má znamenat? Znamená to, že československý lid, že KSČ jsou ochotni se teď pod tuto vlajku postavit? To už nemluvím o takových jevech jako nesčetné urážlivé telefonáty na sovětské velvyslanectví, výhrůžky na naši adresu, požadavek „odejít z Československa“ ap. To všechno dokazuje, že v zemi existují a aktivizují se síly kontrarevoluce.

Ne náhodou se na jednom mládežnickém mítinku v těchto dnech schvalovala rezoluce s požadavkem „stejných podmínek pro všechny politické strany“ a také rezoluce k polským záležitostem, o tom jsem už mluvil. A všechno to vysílal rozhlas.

A. Dubček: Ano, ano, to je vměšování do vnitřních záležitostí druhých. To už není vnitřní otázka.

L. I. Brežněv: Co se týče požadavku na vytvoření federace, víte vy sami jistě nejlépe, co je nejsprávnější. My se na to neptáme ani vám takovou otázku neklademe. Ale když takzvaný Klub nestraníků vyjde do průvodu s citáty z Masaryka a nese jeho portréty, požaduje rozpustit orgány Státní bezpečnosti, nutně to vyvolává znepokojení.

Vždycky jsme považovali KSC za nezávislou, marxistickou bratrskou stranu, která bojuje bok po boku s námi za společné cíle a ideály. Víme, že máte i určité hospodářské těžkosti, ale chci zdůraznit, že v hospodářském vývoji jsme vás k ničemu nenutili. V této oblasti jsme se zabývali hlavně projednáváním různých žádostí československých soudruhů a snažili se je podle možnosti uspokojit. Měli jsme nějaké návrhy, které jsme předkládali právě jen jako návrhy, například myšlenku vybudovat společnou automobilku silami několika socialistických zemí. Ale českoslovenští soudruzi tento námět odmítli jako první.

Abych uzavřel, co jsem řekl, chci ještě jednou podtrhnout, že události, které probíhají v Československu, jsou velmi složitým procesem, který už zašel daleko.

O. Černík: Chtěl bych, tak říkajíc, navázat na své vystoupení v Drážďanech. Vzniklou situaci považujeme v řídicích orgánech KSC za vážnou. Vidíme jasně její mezinárodní aspekty a v žádném případě nepodceňujeme složitost situace. Nepřeceňujeme to, co se podařilo vykonat po lednovém plénu. Chápeme, že existují krajní projevy s antisocialistickým zabarvením. Po dubnovém plénu se nepřítel snaží zdiskreditovat KSC a využívá k tomu otázek spojených s represemi 50. let a hlubokou stagnací naší ekonomiky. Smyslem celé této činnosti je oslabit vliv strany na masy. Jestliže v dubnu ještě nebyla orientace nepřátelských sil jasná, nyní vystupují se zřetelnějším programem. Organizace antisocialistických sil pokročila kupředu, formulují nyní požadavek na vznik opoziční strany, roste vliv stávajících nekomunistických politických stran. Zřetelně se projevuje záměr oslabit sílu státního aparátu, především orgánů Státní bezpečnosti a armády. Vidíme to a náležitým způsobem k tomu přihlížíme. Dáme-li prostor organizaci antisocialistických sil, nezasáhneme-li tvrdě, může to přerůst v kontrarevoluční situaci. Takový je můj názor.

Jakou je třeba nyní dělat politiku?

V našich podmínkách nemůžeme postupovat jen s použitím administrativních metod. V SSSR, Maďarsku, Polsku se tyto otázky řešily v roce 1956 a u nás se řeší nyní. Všechno to provádíme pod ohromným tlakem mas. Je třeba brát v úvahu specifické tradice Československa, zvláštnosti psychologie našeho lidu. Do lednového pléna měla KSC velmi nepatrnou autoritu. Prosím vás, abyste nám věřili: nejsou to prázdná slova, ačkoli jsme o tom samozřejmě v té době nemluvili. Stojí před námi úkol: vytyčit takové cíle a zvolit metody k jejich dosažení, aby se zvýšila autorita strany v masách a vzrostla podpora její politiky lidem. Pokud to neučiníme, vliv strany v masách ještě více upadne. Jestli nebudeme postupovat správně, může být vzniklá situace využita v neprospěch komunistů jinými silami. Nenastoupíme-li v této etapě správný kurs, pak autorita strany klesne a kontrarevoluční síly získají větší vliv na masy. Musíme zkombinovat opatření politického charakteru a administrativní opatření proti kontra-revoluci. Již tak činíme, ale nedostatečně. Málo mobilizujeme dělnickou třídu a rolnictvo proti antisocialistickým živlům, které na nás útočí.

Za druhé: Na připravovaném plénu bude třeba zcela jednoznačně upřesnit roli Národní fronty a politických stran v ní zastoupených. Je třeba jednoznačně odmítnout politiku reakčních sil. Je třeba přesně vyložit naše stanovisko ve vztahu k požadavku vytvořit opoziční stranu.

Komunistická strana jako celek se musí oddělit od těch lidí, kteří nesou odpovědnost za chyby 50. let.

Za několik dní, jak už bylo řečeno, bude u nás schůze předsednictva ÚV. Na této schůzi budou ohodnoceny pozice jednotlivých členů předsednictva ve vztahu k současné situaci a úkolům strany. Jsme přesvědčeni, že v předsednictvu bude dosaženo jednoty. Na tomto základě bude třeba provést na květnovém plénu celkové hodnocení situace. Ti, kteří nesouhlasí s většinou, kdo se v minulosti zdiskreditovali, musí z ÚV odejít, jinak nezískáme důvěru mas.

Rehabilitace, to je velmi složitý problém. Je to velice smutné, ale bude třeba v této souvislosti objasnit úlohu, kterou sehráli soudruzi Gottwald, Zápotocký aj. Bude to velice složitá a delikátní záležitost. V této velice těžké situaci se neklepeme strachy. Nemyslete si, že stále ustupujeme. Tak to není. Krajské konference strany znovu prokázaly, že existují možnosti, abychom situaci ve straně zvládli. Strana nese odpovědnost za dnešní i zítřejší den našeho lidu. Musíme dokázat, že jsme schopni v ekonomice věci zlepšit. Nemůžeme ovšem postupovat tak jako dříve jen tvrdými metodami. Teď už se to tak dělat nedá.

Na závěr chci zdůraznit, že plně souhlasím se s. Smrkovským a jím vysloveným hodnocením situace.

V. Bifak: Nejprve něco málo o situaci na Slovensku. Někteří nás nazývají „konzervativci“. Na rozdíl od Prahy u nás 1. května lidé na manifestacích provolávali: „Ať žije KSČ! Ať žije SSSR!“ Vcelku u nás nelze považovat situaci za kritickou. Do strany vstupuje hodně mladých představitelů dělnické třídy, technické inteligence.

Povím o tom, co považují za špatné. Máme dost sil, abychom nepřipustili krizi, nepřipustili katastrofickou situaci či přijali nejzávažnější opatření.

Chápu a sdílím vaše obavy, soudruzi. Nedoceňujeme antisocialistické síly. Poněkud nás oslepilo to, co považujeme za své výdobytky. Největší chybou je, že čistě vnitrostranické záležitosti se u nás nyní staly předmětem veřejného posuzování na ulicích. Nejdůvěrnější záležitosti strany nyní posuzují studenti na ulici, požadují svolání mimořádného sjezdu strany atd. V naší politice je cítit jistá bojácnost. Každou chvíli je slyšet na veřejnosti řeči o tom, že všichni, kdo jsou nyní ve vedení - jsou jen „dočasní“.

Souhlasím s tím, co zde bylo řečeno o kladných stránkách naší politiky, ale ty jsou oslabovány jevy opačného charakteru. Nepřátelé dělají vše, aby zabránili konsolidaci našich sil, chtějí straně vnutit metody, které nepovažujeme za přijatelné. Vskutku, pustili jsme z rukou řízení tisku, rozhlasu, televize. S. Smrkovský vystupuje před 100 000 posluchači a novinoví redaktori píší pro 8 milionů čtenářů něco jiného. S. Černíka nosili 1. května v Ostravě na rukou a novinoví redaktori píší, že „pohořel“.

A. Dubček: Objasňovali jsme tuto otázku a ukázalo se, že v novinové redakci pracovala manželka jednoho člověka, který byl předtím odvolán z funkce.

V. Bifak: Do té doby, dokud budou tito lidé postupovat tímto způsobem, se nemůžeme hnout dopředu. Jejich taktika spočívá v tom, aby nás ukolébali, vychvalují Dubčeka a na druhé střílí, využívají to, že v předsednictvu není jednota. A to oni dobře vědí. Chystáme se o tom vážně pohovořit. Záměr nepřátel spočívá v tom, aby izolovali Dubčeka, aby mu přestala věřit dělnická třída, celý národ, aby zdiskreditovali jednotlivé vedoucí činitele a jejich prostřednictvím celou stranu.

Jejich prvním cílem bylo odstranění „konzervativců“. Následný cíl je diskreditovat politiku KSČ z 50. let, přičemž se nejedná jen o pozice, ale i o takové akce jako kolektivizace rolnického hospodářství. Všichni víme, že to nebyla lehká práce. Jsme hrdi na její výsledky, její historický význam, ale víme, že při její realizaci byly učiněny také některé chyby. A nyní se jich chytají nepřátelé.

Pak se chystají zabývat se událostmi roku 1948. Již nyní můžeme slyšet rozhovory o tom, že k moci tehdy přišla menšina, že prý šlo o „nedemokratický“ jev.

Nejprve rozšířili zprávy o vraždě Jana Masaryka a nyní, když se to ničím nepotvrdilo, začali mluvit o „duševní vraždě“ tohoto činitele komunisty. Pak začnou útočit proti hnutí odporu, začne se s „analýzou“ politiky KSČ v předmnichovském období. Budou vyčítat komunistům, že se opovážili bojovat s „velikým Masarykem“, vždyť už nyní u nás stále častěji slyšíme heslo - „učit se od Tomáše Masaryka“.

To vše se říká proto, aby se dospělo k jednomu závěru: KSČ jako by nikdy nebyla stranou lidu, stát musí řídit nějaká jiná strana. Nyní u nás každý den špiní komunistickou stranu. Je možno říci, že u nás je nyní vše dobré, pouze komunisti jsou špatní. Bohužel to začali opakovat

dokonce členové naší strany. Víme, že jsou mezi nimi nejrůznější lidé. Stačí připomenout, že po r. 1948 vstoupilo do komunistické strany sto tisíc bývalých členů národněsocialistické strany.

Všichni přemýšlíme, jak upevnit vedoucí úlohu komunistické strany. Každý den lidé slyší v rádiu a televizi pomluvy na adresu strany. Tak svou činností sami přesvědčujeme lid o tom, že komunisté jsou „nečestní lidé“. Co si bude o straně myslet mládež?

Největší nebezpečí spočívá v tom, že tisk, rozhlas a televize se nenacházejí v našich rukách. Jak k tomu došlo? Po lednovém plénu za tuto oblast činnosti odpovídal i nadále, stejně jako předtím, s. Hendrych, který byl mezi pracovníky tisku a rozhlasu velmi nepopulární. Aby se udržel na svém místě, začal ustupovat a dělat kompromisy. Udělali jsme ohromnou chybu, když jsme ho nechali na tomto místě ještě tři měsíce. Ve snaze vykoupit svou vinu naléhal na nás, aby byla co nejdříve zrušena cenzura, vráceny spisovatelům jejich noviny atd.

Ideologické oddělení ÚV se v tomto období prakticky rozpadlo. S. Špaček, kterému byl mezitím přidělen tento úsek, se jím nechtěl zabývat. Tak nám vedení celé této oblasti vypadlo z rukou a nyní se snažíme chytit za ocas splašeného koně.

Nyní je téměř nemyslitelné, abychom se vrátili k politické cenzuře. Proto je nutné po vládní linii přijmout odpovídající opatření včetně vydání zvláštních zákonů, které by zabezpečily, aby tisk, rozhlas a televize dodržovaly politický kurs naší vlády a komunistické strany.

Nyní zaznívají požadavky svolat stranický sjezd dříve, změnit složení ÚV, aby se tam dostali „lidé s čistýma rukama“.

Je pravdou, že lid celkem podporuje politiku KSČ, ale v každém stotisíci se najde jedna tisícovka lidí, kteří protestují proti této politice, a v tom spočívá nebezpečí.

Požadavek obnovit složení ÚV vyznačuje ve skutečnosti snahu změnit politiku strany. Proto slovenská stranická organizace se staví za pečlivou přípravu sjezdu. KSS se zúčastní sjezdu jen v tom případě, že bude dobře připraven, jinak se ho neúčastníme.

Je třeba otevřeně vidět nebezpečí. Nepřátelské síly se snaží rozložit stranický aparát. Pracovníci Státní bezpečnosti a soudů jsou zastrašeni. V takových podmínkách se těžce pracuje. Situace je skutečně vážná.

Připravujeme plénum ÚV Komunistické strany Slovenska, abychom podpořili KSČ v řešení těchto složitých otázek. Na závodech je u nás situace všude pevná. To je naše štěstí. Dělníci stojí pevně za Lidovými milicemi, rozhodně odmítají antisovětské útoky. Bacilek byl ostře kritizován za své interview v novinách, kde se pokusil svalit vinu na Mikojana a další. Muselijsme přijmout zvláštní opatření, abychom ho uchránili před rozhněvanými komunisty. Na závodech nejsou nyní sebemenší projevy orientace na Západ. Musím říci, žemy na Slovenskuvypínáme některé programy ústředního rozhlasu a televize vysílané z Prahy. Ve skutečnosti se u nás odvysílá jen asi 30 % těchto centrálních programů.

Teď je velice důležité, aby základní organizace strany nezůstávaly v defenzivě.

30. dubna se u nás konala konference slovenských spisovatelů. Na této konferenci byla tzv. proizraelská skupina poražena na hlavu. Na připravovaném zasedání ÚV KSS budou přijata rozhodná opatření vůči tisku a televizi. Jestli na květnovém plénu ÚV KSČ proběhne otevřená a nesmiřitelná diskuse k těmto problémům, pak z toho vzejde dobrá linie. Budeme muset přijmout i jiná opatření - ale až poté, kdy lid pochopí, jaké nebezpečí ve skutečnosti vyvstalo.

Souhlasím, že je naivní radovat se z masového přílivu turistů do naší země. Jezdí nikoli proto, aby se obdivovali krásám Československa, jejich cílem je vnutit nám své myšlenky. U nás jsou zdravé síly a naše strana je silná. Nemůžeme si dovolit nechat se ukolébat. Jestli to dovolíme, tak toho okamžitě využijí jiné síly. Jsme přesvědčeni, že KSČ vyjde čestně ze současné krize. Tím, co bylo v lednu, jsme museli projít, jinak by to u nás dopadlo ještě hůř než v Maďarsku. Kdyby se ty změny uskutečnily před rokem, tak by s. Novotný pravděpodobně mohl zůstat prezidentem.

Je velmi smutné, že bude muset být provedeno přehodnocení práce Gottwalda i Zápotockého. Je to však třeba udělat pouze uvnitř strany.

L. I. Brežněv: Zahraničněpolitická linie naší země je vám známa. Na prvním místě stojí jako vždy otázky spolupráce se socialistickými zeměmi, tedy i s Československem. Socialistické země považujeme za vedoucí sílu v boji národů za svobodu, sociální pokrok a mír.

V našich vztazích se socialistickými zeměmi se vždycky snažíme maximálně rozvíjet vzájemně výhodnou spolupráci, nic svým partnerům přitom nevnučujeme. Sovětský svaz se nikterak nechystá řešit za ostatní jejich vnitřní záležitosti. Vy teď například hovoříte o tom, že je nutno změnit strukturu československého hospodářství. To je vaše věc. Vy jste tuto strukturu tvořili, vy ji samozřejmě můžete změnit, pokud to považujete za nutné.

Československo bylo vždy proslulé svým strojírenstvím, máte je i nyní. I dřív jste byli proslulí svým lehkým průmyslem a teď říkáte, že jej budete rozvíjet. Nevím, jaké máte plány, co chcete dělat.

A. Dubček: Budeme rozvíjet lehký průmysl.

L. I. Brežněv: Ve všech svých vztazích se socialistickými zeměmi vycházíme z nejlepších bratrských citů. To se plně týká i našich vztahů s Československem, s československým lidem, s jeho komunistickou stranou. Tím bych chtěl skončit informaci o našich záležitostech.

Dovolte nyní, abych se vrátil k tomu, co probíhá u vás v Československu. Ať jste to chtěli či nikoli, došlo k tomu, že všechny poslední události byly objektivně zaměřeny k diskreditaci komunistické strany. Nepřátelům strany se v této etapě podařilo realizovat své záměry. Nastal všeobecný rozruch. Potom začala druhá etapa - vyletěly kádry. Všichni se pojednou stali špatnými - jak ministr obrany, ministr zahraničních věcí, ministr vnitra, tak i další pracovníci na předních místech. Nevím, bylo-li to zapotřebí, ale odchod těchto lidí vrhl stín na celou stranu. Vždyť nikdo nedokázal, že jste až dosud prováděli nesprávnou zahraniční politiku nebo že věci v armádě byly špatné. Ale tyto soudruhy zbavili funkcí tak, jako by dělali doslova něco hrozného. Je tedy možno říci, že i v této druhé etapě se protivníkovi podařilo dosáhnout svých cílů.

Nyní se tisk, rozhlas a televize, jejichž řízení pustila strana z rukou, snaží pod rouškou demokratizace dovést tuto temnou záležitost do konce. Chci zdůraznit, soudruzi, že toto celé ideologické soustrojí pracuje organizovaně: všichni útočí jedním směrem, útočí na stranu, útočí na její kádry, útočí na její teorii, odsuzují také mezinárodní styky se socialistickými zeměmi včetně Sovětského svazu. Co chvíli jsou slyšet nářky, že ekonomické potíže Československa prý zavinil Sovětský svaz, že výdaje na armádu prý zavinila Varšavská smlouva atd. To vše probíhá organizovaně. Pro to je nemálo důkazů.

Výsledkem je rostoucí agitace dosavadních stran NF a vznik nových „klubů“, aktivizace nepřátelských stran a studentských organizací a mnoho dalšího, o čem vy, soudruzi, snad ještě ani nevíte. Myslím, že jde o přípravu k následující etapě - k tomu, aby byl svržen ÚV KSČ a jeho politika a odstraněno současné vedení. Kdosi prý prohlásil, že i Dubček a Černík jsou „dočasné figury“, že na jejich místo musí přijít noví lidé. Ale jací lidé je nahradí, o tom se nemluví. Je zřejmé, že organizátoři toho všeho mají svůj program a jsou si jistí tím, co dělají. Podporují je jak USA, tak NSR, ale upozorňují je: ved'te si opatrně, nedávejte záminku k vnějšímu zásahu. Chtějí, aby kontrarevoluce v Československu proběhla, aniž by se opakovaly maďarské události.

Ať chcete či nikoli, soudruzi, opravdu se tak děje a stále jasněji se to etapu za etapu potvrzuje. S. BiFak správně analyzuje jednotlivé významné podmínky tohoto důležitého období.

Vaše zpravodajská agentura ČTK vydává bůhvíjaké zprávy, pomlouvá Lenina i Marxe. Nevím, zdali to čtete, soudruzi. Vždyť i podnapilí muzici na trhu se chovají lépe než tito novináři.

Samozřejmě, můžete hodnotit činnost polského vedení po svém, ale boj je boj. Dali do nosu nepřátelům strany a čestně řekli, že dělnickou moc nikomu nevydají. Také v Maďarsku to začalo aktivitou spisovatelských klubů a končilo tím, že začali všet komunisty. A mnozí se schovávali za hesla o přátelství se Sovětským svazem. Však i u vás se šíří takové hrozby na vesnici. Nechci být prorokem, ale pokud se nechá věcem živelný průběh, může to dospět k tomu, že i u vás budou všet komunisty. A ne všem se podaří se zachránit. A jak pak budou

moci odpovědět lidu soudruzi Dubček, Černík, Smrkovský a další? Co budeme moci říci my? Jestliže rozdrtí 1 700 000 komunistů, tu se lidé zeptají: a kdepak byla KSSS, proč nesplnila svou internacionální povinnost?

Považujete se za vedoucí sílu, ale tajemníky okresních výborů KSC odvolané z funkcí nikdo nepřijímá do práce, chodí a hladovějí, a ničemové s kontrarevolučními hesly se volně procházejí po náměstích.

Mluvíme o tom všem, soudruzi, ostře, ale upřímně, po soudružsku. Souhlasím, že máte za sebou síly, ale neobracíte se k nim. Vše u vás probíhá jako při nějakém palácovém převratu. V Praze se to víří, přesto se neobracíte na dělnickou třídu. Ta stojí stranou, ještě se nezorientovala v tom, co se u vás děje, kdo koho nahrazuje.

Cožpak Procházka je vedoucí silou vaší společnosti, vůdcem vaší strany? Strana dala důvěru vám, ale Procházka si dělá, co chce. A jak to eufemisticky nazýváme - „antisocialistické živly“! Jsme komunisty nebo ne?! Proč se bojíme?

Ve vašich klubech je všechno možné.

Proto projevujeme takovou starost a přemýšlíme, co dál. Nemyslíme, že se v komunistické straně vědomě chcete zřítí vedoucí úlohy a dělit se o moc, např. se sociálními demokraty. Chceme věřit, že chápete, že se jedná o rozhodující období v historii vašeho státu, strany, v historii budování socialismu v Československu. Leccos z toho, co u vás probíhá, si žádá naši oficiální reakci. Snaží se nás na příklad očernit šířením všelijakých lží okolo smrti Jana Masaryka. Tady máme naprosto čisté svědomí. Nemůžeme akceptovat žádné výtky. Proti těmto útokům se u vás nikdo nepostaví.

A. Dubček: Pravda...

L. I. Brežněv: A přitom se nás to dotýká jako státu. Jestliže oprávníme své teoretiky, aby odpověděli na „teoretické výklady“, s nimiž u vás nyní vystupuje Procházka a jemu podobní, pak teprve uvidíme, na čí straně je pravda.

Vzniká otázka jednoty vašeho státu, jednoty Čechů a Slováků. To není jednoduchá otázka a za dva týdny ji nevyřešíš. Slováci byli skutečně v minulosti v leccem poškozeni bez zvláštních důvodů. Svého času jsme o tom hovořili naprosto otevřeně se s. Novotným. Proč jste se např. báli nazvat Bratislavu hlavním městem Slovenska, co je na tom strašného?

N. V. Podgornij: Během oslav 50. výročí Října jsem o tom mluvil s Novotným.

L. I. Brežněv: Pokud jde o nás, nikdy jsme v ničem nepoškozovali ani Slováky, ani Čechy. Dávno a důvěrně jsem se seznámil s Československem. V letech války jsem prošel spolu s našimi bojovníky od Copu do Prahy a mohu říci s plným přesvědčením: Slováci i Češi jsou drazí sovětským lidem jako rodní bratři.

Chtěl bych, aby náš rozhovor o situaci, jak se vytvořila v Československu, byl otevřenější. Stále slyšíme uklidňující proklamace, zeje v podstatě všechno v pořádku, že za dva nebo tři týdny se to napraví atd., jenomže události se tam vrší a situace je čím dál napjatější. Akce nepřátelských sil jsou stále rozhodnější a organizovanější. Došlo to tak daleko, že se v průvodech otevřeně mává americkými vlajkami. To je, soudruzi, vážná věc, když vezmeme v úvahu, že k tomu dochází v socialistické zemi. Trochu nás udivuje, řekl bych, lehkomyšlné hodnocení událostí, jaké jsme tu slyšeli. Domníváme se, že nynější události organizují a řídí síly spojené se Západem. Nitky, za které se tahá, vedou očividně do Francie, do západního Německa, vy zkrátka sami víte kam. Řekněme otevřeně, soudruzi, copak se dá pominout takový fakt, jako je každodenní příjezd 40 tisíc turistů ze Západu? Víme, že takoví „turisté“ vozili svého času zbraně do Maďarska, aby jimi zásobili kontrarevoluci. Jestli vás takové otázky neznepokojují, pak znepokojují NDR, Polsko a Sovětský svaz. Jsme s vámi přece spjati smlouvou o vzájemné obraně. Spoléháme na to, že hranice Československa jsou uzavřené, ale ve skutečnosti se ukazuje, že vaše hranice s NSR jsou otevřené.

Chápejte nás správně, soudruzi, Nemáme nic proti turistice jako takové. Správně organizovaná turistika je přirozená věc a žádné otázky nevyvolává, ale když 40 tisíc lidí přijíždí nekontrolované do země a jezdí tam svými vozy, zajíždějí k vojenským jednotkám a kam se

jim zachce, nutně to působí vážné znepokojení. Předem mohu říci, že dobrá polovina těchto lidí jsou američtí a západoněmečtí špioni. Nelitují na takové věci peníze.

Přáli bychom si, aby se věci měly tak, jak jste nám to vylíčili. Byli bychom rádi, kdyby se potvrdilo prohlášení s. Smrkovského, že za nějaký měsíc se všechno urovná.

Pokud jde o rehabilitace, to je taková záležitost, kvůli níž určitě není třeba zvlášť hlasitě křičet. Zde je více zapotřebí politických opatření, prozkoumávání konkrétních záležitostí, ale ne propaganda kolem toho všeho. Správně se zde mluvilo: tragédie spočívá v tom, že čistě vnitrostranických věcí se u vás už po jistou dobu zmocňuje ulice. Život strany, její plány, chyby či neúspěchy, jichž se strana dopustila, se mohou a musí posuzovat uvnitř strany. A strana pak rozhodne, s kterými z těchto otázek bude v určité formě seznámen všečen lid. Ale vynášet na veřejnost všelijaké a dokonce nejdělikátnější otázky, zvláště v situaci, jaká je nyní - to sotva odpovídá zájmům strany. Ale u vás se takových otázek zmocňují všechny ty „kluby“ a nezralá mládež. Co je to student prvního nebo druhého ročníku vysoké školy? Mladý, osmnácti-devatenáctiletý člověk. Čemu v politice rozumí? Pro jeho politickou výchovu existují speciální organizace - pro to je zde komsomol, aby vychovával takovou mládež. Ale u vás tyto mladičci požadují, aby řídili zemi zároveň s vládou. Chtějí, jak vidíte, sestavit samostatnou stranu a účastnit se samostatně ve volbách do Národního shromáždění, vyhlašují svůj vlastní program. Jak kolem toho můžete tak klidně chodit?

Nedokáží si představit, že by strana nebyla ve stavu zavést pořádek. Samozřejmě, že má takovou možnost. Ale v současné době je kontrarevolučním silám, následníkům buržoazie, dovoleno svobodně konat, a ony strkají do všeho nos. Tuto svobodu konat získalo 1,5 milionu bývalých členů později rozpuštěných fašistických a buržoazních stran. Vždyť dělníci nepotřebují, aby bylo svrženo předsednictvo ÚV. Ne. Dělníci nikdy nevystupovali proti Černíkovi, ani proti Dubčekovi, ani proti Smrkovskému. Kdo vystupuje? Tato vystoupení řídí síly, nacházející se dosud v podzemí, ale v jejich rukou je rozhlas, televize, tisk a nejrůznější „kluby“. Hle, kdo organizuje tuto věc. Nemůžeme sdělit námitky dělníkům, dělníci zatím jen pozorují, co se děje. Vy sami říkáte, že dělníci stojí za KSČ. Rozhovory o národu zatím ještě nedávají zcela jasný obraz. Národ se u vás skládá zřejmě více než z poloviny z dělníků, důležitou část představuje rolnictvo. Inteligence není početná vrstva, ačkoli má určitou váhu.

Kdybyste se doopravdy obrátili k dělníkům, obraz by byl jiný. Ale tímto směrem se, jak se jeví, dosud nic nedělá. Vím a je samozřejmé, že je těžké udělat vše najednou, ale máme takový dojem, že se nedělá to, co už by mohlo být vykonáno.

A. N. Kosygin: V současné době se velmi mnoho buržoazních států pokouší ovlivnit situaci v Československu. Snaží se dokázat, že socialistický systém je pro západní země nevhodný, že komunistické strany nejsou schopny řídit společenský vývoj na Západě. Zkušenosti Sovětského svazu nejsou podle jejich názoru důkazem, protože prý jsou tam úplně jiné podmínky. Že by mohli ovlivnit situaci u nás, na to nemají žádnou naději. Vědí, že strana je u nás silná a pevná, že dělnická třída a rolnictvo jsou jednotné a semknuté kolem KSSS. Tady žádné naděje nemají, proto otáčejí zraky po Československu.

V posledních dnech se v americkém tisku objevila řada článků, kde se tvrdí, že československá zkušenost prý ukazuje, že socialismus nemůže na Západě existovat. Domnívají se, že když teď Československo zakolísá a vrátí se k buržoaznímu uspořádání, půjdou za ním i ostatní socialistické země. Proto jsou události v Československu tak závažné nejen pro vás, ale i pro nás, pro náš lid, pro všechny komunistické strany, pro celý socialistický tábor. Proto je pochopitelné, že na to, co se děje ve vaší zemi, se upírá pozornost naší strany, našeho lidu a ostatních socialistických zemí.

Nemáme žádný důvod říkat, že zkušenosti ze socialistické výstavby v Československu za uplynulých 20 let byly neúspěšné.

Přistoupit k této zkušenosti z takových pozic, které u vás zaujaly různé „kluby“, jednotliví reakční činitelé a organizace, jak se to hlásá kdesi na mítincích a shromážděních, by známe-

nalo zahrnout celou historii rozvoje československého státu. Hodnocení těchto kruhů samozřejmě v žádném směru neodpovídají skutečnosti.

Po všem, co se vykonalo za poslední měsíce s cílem očernit vývoj země za dvě desetiletí, se nám nyní říká, že se zaútočí na Gottwalda. Ale jestli k tomu skutečně dojde, tak to bude tak říkajíc konečná rána v historii Komunistické strany Československa, v historii výstavby socialismu ve vaší zemi. Očernit Gottwalda - to znamená očernit vše to, co se vykonalo pro upevnění socialismu v Československu v době jeho vedení.

Zdá se mi, že nyní přirozeně vzniká otázka: jaká konkrétní opatření budou z vaší strany přijata pro normalizaci podobných jevů. Samozřejmě, v ústředním výboru jsou zdravé síly. 30-40 lidí v ÚV, stojících na zdravé platformě, ale tam stojí i miliony lehkomyšlných lidí. Mohou začít opravdový boj. Již k tomu nazrál čas, nazrál již dávno. Je možno říci, že nejen ztrácíte čas, ale že jste jej v jisté míře již ztratili. Proto je nyní nutné, aby Komunistická strana Československa přešla co nejrychleji od obrany k útoku. A učinit je to nutné nejrozhodněji. Nyní máte moc ve svých rukou. Máte ve svých rukou, soudruzi, vedení ÚV i státního aparátu. Těšíte se podpoře Sovětského svazu, naší strany. Všechny reálné síly máte na své straně. Jestliže vystoupíte semknuté proti všemu tomu poUťvckému poprasku, který se nyní v Československu rozpoutal, čeho byste se báli? Nemáte se absolutně čeho bát. Autorita ve straně nespočívá na přizpůsobování se. Posílit ji je možno jen opravdovým bojem za věc socialismu a komunismu.

Proč byste ohýbali hřbet před jakousi skupinou studentů, kteří se mají učit a ne se pokoušel komandovat stát nebo poučovat takovou bojovou stranu, jako je vaše, poučovat vaši dělnickou třídu?

Tito kluci staví své neúměrné požadavky a všichni kolem nich chodí a podbízejí se jim. Když jsem vám o tom řekl, odpověděli jste: a to je máme posadit do vězení? To je věc pána domu - posadit či nikoli. Ale až začnou dávat do vězení vaše lidi, opravdové komunisty, až je začnou bít jako v Maďarsku, pak se budete muset zamyslit.

O co jde, soudruzi? Nemáte snad sílu k tomu, abyste čelili pokusům reakce? Stoupence reakce je třeba zbavit míst. Je třeba využít takové fakty, jako je překroucení výroků prvního tajemníka ÚV pracovníky státního rozhlasu. Zavolat si ředitele rozhlasu a říci mu: drahý soudruhu, nemůžete-li přinutit lidi, aby pracovali, jak se má, pak vás nepotřebujeme. Je nutno vyměnit takového člověka.

Nemáte se čeho bát, soudruzi. Máte ve svých rukou armádu.

Co je demokracie v komunistickém pojetí? Pro nás je demokracie prostředkem boje za věc dělnické třídy, za socialismus.

Zdá se nám, že nastal okamžik pro přechod skutečných komunistů, skutečných stoupců socialismu v Československu do útoku. Jestli je někdo pouze souběžcem, aktivně se neúčastní boje, ať jde od toho a zůstane nadále jen souběžcem. Věc je možno udělat i bez něj.

Záležitostí, jak se nám zdá, jsou mnohem vážnější, než nám zde vykládal s. Dubček. Čekali jsme, že s. Smrkovský zde mnohem zevrubněji vyloží, jaká opatření přijmete, abyste uchránili věc socialismu v Československu, výtobytky vaší dělnické třídy a její komunistické strany. Chcete snad poskytnout, soudruzi, příležitost zahubit stranu lidmi, kteří se nyní snaží vyličít věci tak, jako by naprosto vše, co bylo vykonáno v Československu komunistickou stranou, bylo jen samý bláť, pokoušejí se vymazat tuto slavnou stránku v historii československého lidu?

Je zřejmé, že předsednictvo vašeho ÚV má nějaké konkrétní představy o těchto otázkách. Sotva by však bylo správné očekávat, že se za pár týdnů či za měsíc situace srovná sama od sebe. Nic se nesrovná. Nyní je zapotřebí konkrétní plán konkrétních skutků. Otevřeně řečeno - mysleli jsme, že přijedete právě s takovým plánem a poinformujete nás o něm. Ale bohužel jsme o tom nic neslyšeli. Nyní je nutné jít do útoku a ne kolísat mezi nejrůznějšími silami. Z takového kolísání nic nevzejde. Je nutno konat. Věříme, soudruzi, že vezmete věci do svých rukou a dovedete je do vítězného konce.

N. V. Podgornyj: Vedeme spolu otevřený soudružský rozhovor. Doufám, soudruzi, že tento rozhovor nebudete považovat za nějaký pokus vměšovat se do vašich vnitřních věcí. Dnes kdekdo v Československu reaguje přecitlivěle na kritické výhrady a nechápe správně přátelské rady. Rádi bychom tu slyšeli, co teď hodlá učinit Komunistická strana Československa, aby situaci napravila a upevnila svou vedoucí úlohu. Rádi bychom od vás také slyšeli, čím bychom vám mohli pomoci.

Už se tu mluvilo o tom, že na našem posledním plénu, kde se jednalo o mezinárodních otázkách, se hovořilo i o Československu. Tento referát jsme nepublikovali, ale jeho text jsme rozeslali stranickým organizacím. Máme ve straně 13,5 milionu lidí. Celkem žije v Sovětském svazu, jak víte, 240 milionů obyvatel. Mnozí z nich poslouchají zahraniční rozhlas. Poslouchají i Hlas Ameriky a Svobodnou Evropu. Velmi mnozí poslouchají pořady československého rozhlasu. Ze všech těchto zdrojů samozřejmě čerpají nejrůznější informace o tom, co se u vás děje. My však píšeme ve svém tisku o československých záležitostech velmi málo, a pokud píšeme, pak výhradně v kladném smyslu. Pochopte, soudruzi, že se dostáváme do těžké pozice před svými lidmi, kteří si stěžují, že nedostávají dost informací o československých událostech. Děláme to jen proto, že vám nechceme dát důvod k tvrzení, že se snad vměšujeme do vašich záležitostí. Vystává před námi reálný problém: pokračovat v této linii i nadále, nebo informovat naši veřejnost siřejí a otevřeněji o tom, co se děje ve spojeneckém Československu. Kromě toho na některá veřejná vystoupení v Československu musí být dána z naší strany nějaká oficiální odpověď. Porad'te, soudruzi, jak to máme udělat.

Soudruzi, po pravdě řečeno nikdo z nás zřejmě nepředpokládal, že po lednovém plénu UV KSČ se budou události ve vaší zemi vyvíjet takovým směrem. Bylo těžké předpokládat, že ústřední výbor strany do takové míry ztratí otěže vlády. Jednou z hlavních příčin je nepochybně ztráta vlivu na orgány informace a propagandy, na tisk, rozhlas a televizi. Umožnilo se veřejně vystoupit každému. Umožnilo se každému říkat jak pravdu, tak nepravdu, vystupovat z pozic nepřátelských socialismu. Přitom je nutno si povšimnout, že se tiskne především hlavně to, co je zaměřeno proti socialismu. Mnoho rozhovorů o demokratizaci, o liberalizaci, a slovo skutečně dostávají jen protivníci socialismu, zdravé hlasy nejsou nyní skoro vůbec slyšet.

Nyní nám říkáte, že lid stojí za stranou, že věří straně, že ve straně a mezi lidem jsou zdravé síly. To vše je pravda. O tom není pochyb. Potíž je v tom, že - mírně řečeno - působí, vystupují, píší, uvedly do chodu všechny prostředky právě „nezdravé síly“ a zdravé síly zůstávají stranou někde v koutě, mlčí a - co je hlavní - tyto zdravé síly nikdo neorganizuje. Nevím, snad se v tom směru něco dělá, ale zatím se vytváří takový dojem, o němž jsem mluvil.

Je těžké uvěřit, že se u vás nikdo nepostavil na odpor antisocialistickým vystoupením, útokům proti vedoucí úloze komunistické strany, proti socialistickým výtoky. Samozřejmě, pokud se vše pustí z ruky, může to dojít daleko.

Také u nás byly po XX. sjezdu jakési nezdravé jevy, zvláště mezi inteligencí. Ale mezi samotnou inteligencí včetně spisovatelů se našly stranické síly, které se rozhodně postavily proti deformacím. Dostaly podporu dělnické třídy a - jak víte - věci se rychle srovnaly. Důsledně dodržujeme demokratické normy, ale neostýcháme se rozhodně vystoupit proti protistra-nickým živlům, když zvedají svůj hlas. V jednom či ve dvou případech jsme museli dokonce rozpustit stranické organizace. Do toho jsme šli.

Vládnoucí kruhy západních zemí, které se chlubí svou „demokracií“, se vůbec neostýchají použít prostředky násilí vůči svým politickým protivníkům. Cožpak nerozpustily komunistickou stranu v NSR? Ale vládnoucí strana Československa - komunistická strana - se ostýchá dát po rukách nepřátelským silám, když se aktivizují, všem těm klubům atd.

Nebudu to opakovat, když už zde soudruzi Brežněv a Kosygin podrobně mluvili o znepokojení, které u nás existuje kvůli situaci v Československu. Kromě ujišťování o tom, že vše bude v pořádku, dosud nic nemáme.

Alexandře Stěpanoviči, ani jedna vláda nemůže existovat bez dobře organizovaného a pevného aparátu státní bezpečnosti. Opatření, aby byly věci politicky vyjasňovány, jsou samo-

zřejmě dobrá. Ale jak se mohlo stát, že za krátký časový úsek se orgány Státní bezpečnosti, soudu a prokuratury československé socialistické vlády projevíly fakticky jako práce neschopné, plně demoralizované a bez podpory strany. Cožpak jsou ve vašem ministerstvu vnitra všechny síly poskvřeny zločiny, mají ruce potřísněné krví a je pouze třeba je co nejrychleji pověsit? Myslím, že věc vůbec takto nestojí. A i vy to patrně také dobře víte.

Sesadili jste jednotlivce, kteří se provinili určitými zločiny. To je normální. Ale sesadili jste je takovým způsobem, že všichni další pracovníci chodí a čekají, zeje také sesadí. Pravda, vystoupil jste na plénu a řekl jste, zeje třeba podpořit armádu a pracovníky Státní bezpečnosti. Ale pouze slova jsou zde málo. Vždyť všude chodí reakcionáři a křičí, zeje třeba orgány Státní bezpečnosti zcela zlikvidovat, že nemusí existovat. To znamená, zeje třeba je podporovat nejen slovy, ale také činy. Je to třeba udělat tak, aby lid pocítil, že pracovníci Státní bezpečnosti jsou lidmi, kteří stojí na straně nezávislosti země a výdobytků socialismu, že je potřebuje strana a národ.

Nelze zapomínat na to, že nepřítel aktivně využívá situace vzniklé v souvislosti s rozkladem orgánů Státní bezpečnosti. Vyhledává každou skulinku, aby záutočil na věc socialismu ve vaší zemi.

Je nezbytné také v armádě ukončit schůzování a zavést pořádek, jinak nebude mít vláda dostatečnou podporu, jestli se veškeré věci omezí jen na pronášení projevů. Jsou u vás zdravé síly, především v dělnické třídě, ale je třeba mít na paměti, že aktivní práce nepřítel může rozložit také je. Nepřátelská propaganda, která se nesetkává s odporem, vykonává své dílo. Již nyní se ozývají řeči: Pryč s dělnickou milicí! Víím, že s. Smrkovský, který nedávno vystoupil před studenty, vysvětloval, proč musí existovat dělnická milice. K této otázce to řekl naprosto přesně a správně, ale je třeba tuto milici fakticky podporovat, pozvednout ji v očích lidu, jinak nepřátelská propaganda začne působit i proti ní. Věc se může vyvinout tak, že se ocitnete také bez dělnické milice.

[...] ^{ch}

L. I. Brežněv: Soudruzí, jestli je potřeba, můžeme o dění v Československu hovořit dál, uvést desítky dalších faktů potvrzujících to, o čem už byla řeč. Můžeme hovořit o činnosti určitých skupin spiklenců. Je vám například známo jméno Václav Černý?³⁵

A. Dubček: Ano, je. To je velmi negativní osobnost, pracuje proti KSČ a má styky s cizinou. Dověděli jsme se to asi před týdnem.

L. I. Brežněv: Černý a celý ten spolek jedná tak, aby pomluvili stranu a potom dosáhli toho, aby se k moci dostala jiná politická strana. Tato skupina má v rukou tisk, televizi, rozhlas a jedná cílevědomě. Její linie je jasná - diskreditovat UV strany, vytvořit stranu vlastní, vyjít z ilegality. Všechno se dělá postupně - dokončí jednu věc, přejdou k další. Skoncovali dejme tomu s Novotným, je čas přejít k Dubčekovi. Dosáhli odstranění ministra zahraničí, obují se do dalších. Počítají s tím, že se nakonec vedoucí funkcionáři komunistické strany poperou mezi sebou. Vidí, že ve vedení není jednota a říkají: ať si komunisté vyperou na veřejnosti své špinavé prádlo, ať se pošpiní, potom bude urovnána cesta pro ty, kdo přijdou místo nich. Mají promyšlený plán, takže, soudruhu Dubčeku, teď je na vás, abyste jednal.

Nepřátelé strany cílevědomě pracují v tom směru, aby podryli vaši jednotu, oslabili vedení KSČ, morálně politicky je odzbrojili. Pokud nezačnete neprodleně jednat, může být pro vás květen osudný. Nejde o nic jiného než o uchopení moci. Právě o to usilují bývalí sociální demokraté a lídři dalších stran, chtějí uchvátit moc aspoň pro začátek tím, že se o ni podělí s KSČ. Právě proto se snaží rozložit armádu, odzbrojit Lidové milice. Máte slabě vedenou organizační práci a oni jsou aktivní. Půda pro dosažení těchto cílů, směřujících k tomu, aby KSČ byla zbavena moci, je už prakticky vytvořena. Právě proto byly založeny všechny ty kluby a jiné organizace. Vystupuje každý, komu se zamane, s kdejakými teoriemi, vystupují studenti a jiní podobní činitelé. Přečtěte si články vám známého Synka. Je jich teď v Rudém právu otištěn celý seriál. Co on tam píše, ten „teoretik“, kterého jsme dosud znali jako pouhopouhého překladatele v aparátu UV. Tento samozvaný teoretik zpracovává veřejné mínění. Ne náhodou potom

tak pohotově jeho články přetiskují ve svých novinách Rumuni. Jim jeho nápady vyhovují. Co je zač, ten Synek? Z jakého důvodu vystupuje v úloze představitele KSČ? Člověk by si myslel, že je to funkcionář alespoň takového kalibru, jako řekněme Dubček, Černík nebo Lenárt. My ale víme, kdo to ve skutečnosti je. A takoví lidé teď u vás ovlivňují veřejné mínění.

N. V. Podgornyj: A co kdyby se dejme tomu dnes konaly volby do Národního shromáždění? Jak by dopadla komunistická strana? Zvolili by do parlamentu komunisty v takovém počtu, jako jsou tam zastoupeni nyní?

J. Smrkovský: Položil bych otázku jinak. Kdybychom uspořádali volby po lednovém plénu ÚV KSČ starými metodami, mohly by pro KSČ dopadnout katastrofálně. V současnosti jsme ještě přípravnou etapu k volbám nedokončili. Vaše otázka byla položena nesprávně.

N. V. Podgornyj: Mluvím o tendenci, o tom, že dnes je všechno zaměřeno proti KSČ a postavení strany se zjevně zhoršuje.

A. Dubček: Proto jsme se usnesli odložit volby na pozdější dobu. Atmosféra není vhodná, je tu tlak.

Soudruzi, uvědomujeme si vážnost vzniklé situace a všechny její záporné stránky. Tyto negativní momenty dokonce překračují rámec našich čistě vnitřních záležitostí, a jak se zde konstatovalo, dotýkají se bratrských stran, například Polska, Sovětského svazu. To ještě víc potvrzuje vážnost nynější situace a úlohu, kterou v ní hrají informační a propagandistické prostředky. To všechno negativně ovlivňuje situaci.

Naším úkolem je dát do pořádku vnitrostranickou práci, opřít se o základní organizace, zaujmout jasné stanovisko k pokusům o zakládání opozičních stran, stvrdit to všechno rozhodnutím pléna ÚV. Hodláme se opřít o základní stranické organizace závodů a továren. Je to mobilizace stranických řad dělnické třídy. A tuto věc chceme provést v příštích dnech. Nepřítel jedná. Chce události zvrátit v zájmu kontrarevoluce. Abychom tomu čelili, nepotřebujeme kulturně osvětovou práci, ale upevnění bojovosti armády. Je nutno postavit na nohy orgány Státní bezpečnosti shora dolů. Strana tyto orgány potřebuje jako prostředky násilí. Možná bude třeba schválit zvláštní zákon p dělnické milici, jelikož právně není její statut vymezen.

A. N. Kosygin: Měla by být uzákoněna.

A. Dubček: Ano, měla. Možná bude třeba dát pokyn s. Smrkovskému stvrdit to zákonem, aby bylo všechno jednoznačné. Musí se upevnit postavení strany ve všech těchto orgánech. Musíme být ve střehu.

N. V. Podgornyj: I Rudé právo se musí vzít do rukou.

V. Biťák: Promiňte, soudruzi, chtěl bych říci několik slov o našich ministrech. Jejich odvolání z funkcí nepožadovala ulice ani tábor reakce, ale prostě členové ÚV. Udělalo se to pod tlakem krajských stranických organizací. Je nutno mít na paměti, že ve všichni stranici jsou u nás skutečnými komunisty. Existuje u nás dokonce takový výraz, že ve straně je hodně „mar-tistů“, ne marxistů - myslí se tím lidé, kteří se stali členy strany po našem vítězství v únoru 1948. U nás v Bratislavě je například jeden takový, říká se mu „ilegální vyslanec Izraele“. Svého času ho vyloučili ze strany a teď požaduje, aby mu byla vrácena stranická legitimace.

A. Dubček: Každý pátý člověk v Československu je členem strany. Taková masovost je jednou z tradic naší strany. Nelze zapomínat, že zbytky rozpuštěných buržoazních stran v počtu nejméně sto tisíc lidí se po roce 1948 dostaly do komunistické strany. Tudy přišlo nemálo bene-šovců.

V. Biťák: Teď zvedají hlavy a chovají se velmi mazaně. Naši si myslí, že nemají výrazného vůdce. Jsem přesvědčen, že mají organizovanou sílu, která pracuje velmi chytře. Všemohně se snaží ukolébat naši bdělost. To je fakt, že v současnosti jsou naše krajské výbory v rozkladu, i některé okresní výbory, tajemníci sběhli, v řadě případů propadli alkoholu. Jak to bylo možné, že jsme měli takové tajemníky?

A. Dubček: Mnozí tajemníci ztratili veškerou podporu komunistů v krajích, městech a okresech.

L. I. Brežněv: No a ti, kteří byli zvoleni teď, jsou to dobří lidé? Podpoří linii KSČ?

V. BiFak: V podstatě dobru. (Uvádí konkrétní příklady ze Slovenska, kde byli zvoleni za tajemníky krajských a okresních výborů absolventi moskevské Vysoké stranické školy.) Ale jak můžeme dělat politiku, když nedržíme ve svých rukou moc? Dokonce i aparát ústředního výboru začal poslední dobou dělat rozruch a kolísat. V nejbližších dnech tyto otázky pečlivě posoudíme. Předsednictvo ÚV KSČ projedná situaci s přihlédnutím k výsledkům krajských stranických konferencí. Jak už tu bylo řečeno, 12. května se má konat porada, na které budeme hovořit s tajemníky okresních výborů. Už teď ale můžeme s určitostí říci, že vrátit se k před-lednovým metodám je skoro nemožné.

Domnívám se, že na květnovém plénu ÚV budeme muset lidem přímo říci o hrozcím nebezpečí a pevně vzít do rukou řízení tisku, rozhlasu a televize. Začít se ovšem musí od Rudého práva, jinak to nejde. Je tam v redakci 15 křiklounů, kteří kalí vodu.

Je také nutno povědět něco o našem komsomolu (Československém svazu mládeže). I ten začal kolísat. Jeho orgán, noviny Mladá fronta, píše velice špatně. Musím však říci, že ve Slovenském svazu mládeže je situace lepší. Udrželi jsme jednotnou organizaci, nerozpádl se. Myslím, že v Rudém právu se musí udělat pořádek ještě před květnovým plénem.

L. I. Brežněv: A co brání tomu, aby byli lidé vyměněni?

A. Dubček: Jde o to, že náš tisk nedává odpovědi na negativní výroky, na protistranická vystoupení, a takové odpovědi je nutno dávat.

V. BiFak: Po lednovém plénu byli naši novináři, pracovníci redakcí, ve stavu jakéhosi rozjaření. Jako by oslavovali vítězství, dnes ale kdekdo začíná přicházet k sobě. Teď vidí, kam to ve skutečnosti spěje, a pochopili, že lijí vodu na mlýn kontrarevoluce.

Co se týče řeckokatolické církve, bylo to tak, že v roce 1950 byla zvláštním dekretem „překřtěna“ na pravoslavnou. Řeckokatolické duchovní poslali do výroby. Potřebovali jsme tehdy nabrat kádry pravoslavných kněží, proto jsme poslali komunisty do speciálních tříměsíčních kursů.

Soudruzi, slyšeli jsme tu dnes mnoho pro nás vážného a užitečného. Chápeme to, co jste řekli, jako rady bratří. Východisko nalezneme. Máme dělnickou třídu, která je silná a která ještě neřekla své slovo. Čeká. V těchto dnech jistě řekne své. S každým dalším dnem ztrácíme pozice.

A. N. Kosygin: Nebylo by špatné připomenout lidem Mnichov a další s tím spojené události, i období německé okupace, připomenout mládeži, jak to všechno bylo, jak Němci zabíjeli Čechy.

L. I. Brežněv: Existuje spousta krásného materiálu o naší družbě, o létech války.

Nevím, soudruzi, ale tady v informacích, které dostáváme, jsou nějaké zmínky o tom, že přes Maďarsko se do Košic dovážejí k neznámému účelu výbušniny. Víte o tom, nebo ne?

A. Dubček: V Maďarsku bylo totiž nedávno ukradeno nějaké množství výbušnin a požádali nás, abychom je pomohli najít. Možná, že se tyto údaje týkají toho.

L. I. Brežněv: Už se mluví o tom, že 9. května promluví v Plzni americký velvyslanec. Vidíte, jak reakce pracuje. Všechno se pokoušejí kompromitovat vedení. Události jsou znepokojující. Ze všech stran na vás útočí vnější i vnitřní reakce. Mohli bychom uvést tisíce takových faktů.

Tady mám čerstvou zprávu, právě přišla. 3. května se v Praze podle sdělení ČTK konala studentská demonstrace. Zúčastnili se jí asi čtyři tisíce studentů a dalších žáků. Schválili rezoluci, ve které požadují, aby ministr kultury urychlil přijetí tiskového zákona, a mimo to schválili dopis polským studentům, ve kterém jim vyjadřují své sympatie a „protest proti jejich pronásledování“. A v další zprávě ČTK se hovoří o tom, že čeští spisovatelé Kohout, Procházka a někteří další vyzvali vedoucí polské činitele, aby „skoncovali s ostudným antisemitismem“. Takové jsou to věci, soudruzi.

A. Dubček: Tříkrát jsem mluvil s vedením ČTK. Tito spisovatelé jsou členové provokační skupiny.

L. I. Brežněv: Publikují se nejrůznější interview, která dávají odpovědní činitelé, ministři a další, a to i na mezinárodní otázky, evidentně bez povolení ÚV. To vše dezorientuje dělnickou třídu, dezorientuje celou veřejnost. Co to má znamenat, soudruzi? Co je to za projev slabosti? Jeden vystupuje tak, druhý jinak. Jeden naznačuje, jako by Sovětský svaz vyvíjel nějaký nátlak, druzí říkají, že je to naopak, že Sovětský svaz poskytuje pomoc. Nemáme zapotřebí krásných slov o přátelství. Chceme, aby se slova o družbě podpořila činy. Všude lze vidět, že KSC nějak zeslábla, ztratila pozice, které by mohla lehce udržet. Musíte si počínat obezřetně. Dělá se ústupek za ústupkem. Často vzniká dojem, že vůbec neexistuje vláda.

A. Dubček: Vláda existuje.

L. I. Brežněv: Ale dochází k takovým excesům, že je možno si myslet, že u vás vládne anarchie. Právě v této živelnosti je vaše slabost. Právě ona nahrává nepřátelským silám. Několik agentů může strhnout na svou stranu celý mítink. Pro to je nemálo příkladů. Víte o mítinku, na němž se s. Smrkovský vyslovil před studenty za přátelství se Sovětským svazem, ale účastníci mítinku se vyjádřili proti/ To vše vypovídá o tom, jak silné jsou mezi mládeží emoce. Když vzplane taková živelnost a nedostává se principiálního řízení a vedení, tehdy je možné se dočkat všeho. Dnes je to dokument s ne právě přátelským obsahem, zítra rvačka a pozitíř krveprolití. Tak to chodí v životě. Již se ozývá hlasitá kritika na adresu nové vlády. Není to tak dávno, co zvolili s. Svobodu prezidentem. Ale již za několik dnů i jeho začali kritizovat. Není ho třeba, jak vidíte, nehodí se na místo prezidenta. Začínají se klást dotazy, proč zvolili prvním tajemníkem s. Dubčeka a ne někoho jiného. Naznačuje se, že tato vláda je dočasná. Ale my nechceme, aby byla dočasná. Někdo tvrdí, že ani ten Dubček se už nehodí pro ty nebo ony vlastnosti, že už prý ho není více zapotřebí. Baví se o lom bez zábran mezi sebou. Ale jakmile se o tom jednou mluví v kruhu tří čtyř lidí, tak se to dozvědí stovky. A jakmile mají jednou v rukou tisk, rozhlas a televizi, tak to znamená, že mají velké možnosti. Prosíme vás, abyste nás správně pochopili.

A. Dubček: My to víme.

L. I. Brežněv: Ve vaší straně je mnoho skutečných komunistů, poctivých dělníků, kteří nikdy dříve nebyli členy nějakých buržoazních stran. Oni čekají. Jakmile se dovědí o našich rozhovorech, budou se ptát: a jaký je výsledek a jaký je smysl těchto rozhovorů, když na nás dále vyvíjejí tlak, když nás začínají bít, když se nám vysmívají. Vždyť tyto procesy jen započaly. Vzpomeňte si, jaké hrůzy byly v Maďarsku. Tam se kontrarevolucionáři nespokojili s tím, aby věšeli komunisty za krk, věšeli je za nohy, aby z nich tekla krev. O, kontrarevoluce ví, jak se vypořádat se svými nepřáteli, ta se nebude zabývat úvahami o liberalismu.

A. N. Kosygin: Jestli dojde k boji, pak to bude tvrdý boj.

L. I. Brežněv: Mále tam takové hrdlořezy, kteří spolupracovali s gestapáky. Všichni ještě nevymřeli. Věc je, soudruzi, velice vážná. Kdyby bylo možno aspoň říci, že se situace v něčem ze dne na den zlepšuje, bylo by na duši lehčeji. Kdyby předsednictvo ÚV přijalo rozhodná opatření, kdyby nějaké ty reakcionáře vyhnalo a nějaké třeba i zavřelo. Ano, ano, leckoho je možné i nulné zavřít. Copak se domníváte, že ve vašem státě jde všechno zdárně, že tam nejsou lidé, kteří jsou ve spojení se zahraničím? A jestliže takoví jsou, pak se za ně máme modlit k pánu bohu?

A. N. Kosygin: Jestli o všem odhodlaně řeknete straně, strana vás podpoří a nikdo vás neodsoudí. Řekněte, že se začíná opravdový útok na nepřátele.

N. V. Podgornyj: Strana to podpoří.

L. I. Brežněv: Vy všichni hovoříte o rehabilitacích a kolem tohoto slova se rozpoutaly vášně. Pravda, tuto otázku je třeba prozkoumat a jestli někomu bylo nespravedlivě ublíženo, je třeba věc napravit. Ale jak se zachovat k lidem, kteří vystupují proti vládnoucí straně. Ty je třeba zřejmě odstranit a na jejich místa postavit poctivé, dobré komunisty. V tom je celý problém. Copak na to nemá vládnoucí strana právo? Ona takové právo má.

A. N. Kosygin: V celém světě jsou vládnoucí strany.

L. I. Brežněv: Buržoazní strany rozestavují své lidi a proletářské zase své. A u vás jsou lidé, kteří se potulují tu do Francie, tu zpět, přijíždějí k nim různí agenti, tajně se spolu domlouvají a vše jim projde. Vzniká otázka, proč je tomu tak. Cožpak jste ztratili bdělost nebo jste se něčeho lekli? Jestliže u vás někdo v orgánech bezpečnosti udělal chyby, napravte je. Ale to neznamená, že stát může zůstat bez bezpečnostního aparátu. Jestliže jeden soudruh nevyhovuje, jmenujte jiného, seznávejte tyto pracovníky, pohovořte s nimi, dejte jim pokyny. Ale orgány bezpečnosti musí existovat a pracovat. Bez toho se nemůže obejít ani jeden stát. Není možné oslabovat bezpečnostní orgány.

A. Dubček: Naopak, je třeba je posílit.

L. I. Brežněv: Možná, že ještě nadejde čas a vy, soudruzí, budete zakládat tyto orgány, ale může dojít i k tomu, že už bude pozdě.

Jde o to, jak zastavit procesy, probíhající nyní v Československu, zaměřené proti straně, proti společenskému zřízení, proti všemu, ve jménu čeho pracovali miliony čestných lidí, čestných komunistů. Skutečně, u vás ve straně jsou i odpadlíci, ale převážná část komunistů jsou zdravé síly. Na všechny nelze brát stejný metr. Kolik procent komunistů tvoří dělníci?

A. Dubček: 47 procent.

L. I. Brežněv: O výsledky naší schůzky bude samozřejmě velký zájem. Budou se nás na ni ptát němečtí, maďarští, bulharští soudruzí, budou se zajímat, o čem hovořili čeští přátelé. A to ani nemluvím o zájmu světového tisku, který to bude samozřejmě komentovat po svém. Na Západě budou křičet, že jsme na Čechy tlačili. I bez toho už vyšlo sdělení, že jsme prý odmítli prodávat vám pšenici. Rozhodli jsme se to vyvrátit a připravili jsme text, když tu jste přišli se svým dementi. Kolem našeho setkání bude také mnoho různých řečí. Budou tvrdit, že jsme na vás vykonávali nátlak, že jsme hrozili nějakými sankcemi. Však uvidíte, již zítra začnou takové pořady v rozhlasu i v televizi.

A. N. Kosygin: A proč byste nemohli vzít tisk, rozhlas a televizi do vlastních rukou? Vzal by si to na starost někdo z členů politbyra, vydalo by se příslušné rozhodnutí, připravili by se lidé, určil by se jménem politbyra komisař. Ať si sedne a všechno prověří - kdo se musí vyhodit, kdo dosadit.

K. F. Katušev: Šéfredaktor Rudého práva Švestka je člen předsednictva UV KSČ.

A. N. Kosygin: To není důležité, že je člen předsednictva. Když to nezvládá, musí se vyměnit. U nás byl za války Kaganovič členem prezidia UV. Měl za úkol řídit ministerstvo spojů. Všechno pokazil, tak ho vyhodili. Seděl jsem tam v MS celé dny a noci. U vás je také takový kritický moment a nic se neděje. Musí se propustit ti, kteří práci brzdí, věnovat tomu dva tři měsíce, všechno dát do pořádku a pak zase všechno půjde.

A. Dubček: Opakuji, že 7. května budeme v předsednictvu UV projednávat opatření v tisku, rozhlasu a televizi včetně kádrových otázek. Dál už se to trpět nedá.

A. N. Kosygin: V současnosti je to pro vás jedna z hlavních otázek - vzít do rukou tisk, rozhlas a televizi.

L. I. Brežněv: Věříme ve vaše dobré úmysly. Cožpak bych mohl věřit, že s. Smrkovský nechce dobro? Samozřejmě chce. Dobře vystoupil na konferenci, správně hovořil, ale věci pokračují jinak. S. Dubček také hovořil.

N. V. Podgornij: Vystoupil dobře, ale v rozhlasu to vysílali jinak.

L. I. Brežněv: S. Dubčeku, pojďme hovořit zcela upřímně: co znamenal onen neúspěch, který jste vy a s. Černík utrpěli na pražské městské konferenci? Víte, o čem mluvím. Pamatujte, s. Dubčeku, že to není konec, ale začátek. Je to začátek vašeho budoucího smutného konce. Je to vážný signál. První tajemník UV a šéf vlády vystupují s výzvami a konference schválí úplně opačné usnesení. Pamatujte, že se najdou lidé, kteří jednou tuto situaci využijí.

Soudruhu Dubčeku, chci, aby moje svědomí bylo čisté, a proto budu mluvit zcela otevřeně. Máme za sebou padesátiletou zkušenost usilovné práce, úspěchů i chyb. Chtěl bych zdůraznit, že existuje velké a vážné nebezpečí. Dějiny revolučního hnutí v mnoha zemích ukazují, že vznik různých seskupení reakčního zaměření obvykle vedl k ostrému střetu, který někdy

probíhal v čistě politické rovině, jindy byl krvavý. Mohou vás buď politicky osočovat nebo vás mohou začít fyzicky ničit. Proč, z jakého důvodu se cizí síly vměšují do věci strany, překáží jí v práci? Proč sílí živelnost, na jejíž straně je teď celý ideologický aparát? Jak, soudruhu Smrkovský, říkáme to správně? Povězte nám.

J. Smrkovský: Budeme přemýšlet, v úterý přijmeme příslušné rozhodnutí. Věřte nám, soudruzi, nepřijímáme s lehkým srdcem, co nám říkáte. Hodně jsme mezi sebou o všech těchto otázkách hovořili.

L. I. Brežněv: Je velmi důležité, abyste mezi sebou uvnitř strany byli pevně sjednoceni, tehdy můžete vyhrát.

A. Dubček: Jednota mezi námi a především v předsednictvu ÚV je nezbytná, musí být a jistě bude.

A. N. Kosygin: Soudruhu Dubčeku, vezměte do rukou televizi, rozhlas, tisk. Řekněte na měsíční lhůtu. A je to.

L. I. Brežněv: Především je důležitá jednota činů členů předsednictva ÚV.

A. Dubček: Soudruhu Brežněve, já to tak i chápu. Nedovolíme silám působícím zvnějšku rozdělovat členy předsednictva ÚV. Určitě najdeme společný jazyk. Pokud to tak nebude, nedokážeme přijmout potřebná opatření, nedokážeme se obrátit na dělnickou třídu, na orgány bezpečnosti a armádu. To vše lze dělat jen jednomyslně. Je to velmi důležité a máme pro to všechny možnosti. Pokud se tak nestane, situace se ještě více zhorší. Přemýšlíme o tom a budeme usilovat o jednotu - i soudruh Černík, i soudruh Smrkovský, i já, i další. Tak se stane.

L. I. Brežněv: To hlavní spočívá v tom, aby bylo stanoveno, jakým způsobem co nejspolehlivěji ubránit věc socialismu v Československu. To je otázka, která se týká nejen Československa samotného, ale i vašich sousedů a spojenců i celého světového komunistického hnutí. My všichni jsme připraveni poskytnout vám pomoc, bude-li toho zapotřebí. K tomu jsme připraveni my, a protože znám smýšlení soudruhů Gomutky, Ulbrichta, Živkova i druhých, mohu říci, že jsou k tomu stejně připraveni i oni. Komunistické hnutí celého světa obrací své zraky ke KSČ. Domníváme se, že výsledkem dnešního rozhovoru by mohl být závěr, že nastal okamžik, kdy předsednictvo ÚV KSČ musí říci jasně všem, jakou linii bude uskutečňovat, musí ukázat na nebezpečné jevy, které se v zemi objevily, musí jasně prohlásit, že tyto jevy nepodporuje, ale že s nimi bude bojovat všemi dostupnými prostředky. Je to jediný způsob, jak ubráníte svou čest. Je třeba čestně říci dělnické třídě o všem a přímo označit protivníky. Nelze provádět ústupky, nelze být reformisty, ale je třeba opravdově sloužit věci strany, jejímiž jste členy, a být opravdovými vůdci této strany. Toto je snad nejspolehlivější cesta. K tomu je třeba jednoty, je třeba odvahy, je třeba vůle, je třeba podpory přátel. Jednotu, odvalu a vůli musíte najít sami u sebe. Podporu jsme připraveni vám poskytnout. A jestli vám pomůžeme my všichni, tak to bude mohutná podpora. A jestli všichni promluvíme v tisku, v rozhlasu, začneme přímo označovat fakta a jména - pak to bude rovněž velká síla. Až dosud jsme o všech těchto věcech hovořili s vámi, nasloucháme vám a věříme vám. Ale bude-li to nutné, můžeme začít hovořit tak, aby to uslyšeli všichni a tehdy dělnická třída uslyší hlas svých přátel. Bude ale lepší, když to nyní uděláte vy sami. Bude to poctivé a spravedlivé. Jestli stojíte na takových stanoviscích, o kterých zde byla řeč, pak jsou věci napravitelné.

Hovoří se o mimořádném sjezdu. Ale co je to zač, tenhle sjezd, nač je ho třeba? Bude dobrý jen k tomu, aby byl přijat reformistický program a aby se zcela opustila marxisticko-leninská cesta.

A. N. Kosygin: A nadto není známo, kdo se na tento sjezd dostane.

L. I. Brežněv: I v normálních podmínkách je k přípravě sjezdu třeba velká, úporná a dlouhotrvající práce. Dobře to víme z vlastní zkušenosti, ale připravovat sjezd v atmosféře hysterie a mítinkové horečky je veskrze nemožné. Požadavek mimořádného sjezdu - to je udička, na níž vás chtějí chytit. Proč by nějací Procházkové a Černí měli straně diktovat své podmínky a vytvářet pro ně příznivou politickou atmosféru? Proč by to neměla dělat komunistická strana, lidé, kterým strana projevila důvěru? Vy máte sílu, máte armádu, máte svou milici - to je vaše opora.

A pokud jde o pomoc, můžete počítat, že z naší strany obdržíte i jinou pomoc, budete-li chtít.

USD, sb. KV ČSFR, Z/S 2. - Xerokopie strojopisu v ruském jazyce. 74 s.